

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології (українське відділення)

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
АНТРОПОЛОГІЧНА СУТНІСТЬ СУЧАСНОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
(на прикладі творчості Володимира Лиса)

ГАЛ МАРК АНДРІЙОВИЧ

Студент(ка) 2-го курсу

Освітня програма: Філологія (українська мова і література)

Спеціальність: 035 Філологія (Українська мова і література)

Рівень вищої освіти: магістр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол №96 від 02.10.2023

Науковий керівник:

Чонка Тетяна Степанівна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології

(науковий ступінь, вчене звання, посада)

Завідувач кафедри:

Берегсасі Аніко Ференцівна,

зав. кафедри, доктор габілітований. професор

(науковий ступінь, вчене звання, посада)

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 2024 року

Протокол № _____ / 2024

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології (українське відділення)

Кваліфікаційна робота

АНТРОПОЛОГІЧНА СУТНІСТЬ
СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
(на прикладі творчості Володимира Лиса)

Рівень вищої освіти: магістр

Виконавець: студент II-го курсу

ГАЛ МАРК АНДРІЙОВИЧ

Освітня програма: Філологія (українська мова і література)

Спеціальність: 035 Філологія (Українська мова і література)

Науковий керівник:

Чонка Тетяна Степанівна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології

(науковий ступінь, вчене звання, посада)

Рецензент:

Чобанюк Марія Миколаївна,

к.ф.н., доц. кафедри мовної та міжкультурної комунікації Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка

(науковий ступінь, вчене звання, посада)

Берегове
2024

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Filológia Tanszék

**A modern ukrán irodalom antropológiai lényege
(Volodymyr Lys művének példáján)**

Magiszteri dolgozat

Készítette: Gál Márk
II. évfolyamos filológia (ukrán nyelv és irodalom)

szakos hallgató

Témavezető: Csonka Tetyana,
a filológiai tudományok kandidátusa, docens
(*tudományos fokozat, cím, tisztség*)

Recenzens: Csobányuk Mária,
a filológiai tudományok kandidátusa, docens,
(*tudományos fokozat, cím, tisztség*)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Огляд життя і творчості Володимира Лиса.....	7
1.1. Життєвий шлях письменника.....	7
1.2. Жанрово-тематичне розмаїття творчості митця.....	9
1.3. Рецепція творчості Володимира Лиса в сучасному літературознавстві..	13
Висновок до розділу 1.....	16
РОЗДІЛ 2. Антропологічний пафос творчості Володимира Лиса.....	17
2.1. Цілісний аналіз роману «Століття Якова».....	17
2.2. Цілісний аналіз роману «Соло для Соломії».....	28
2.3. Цілісний аналіз роману «Країна гіркої ніжності».....	42
Висновок до розділу 2.....	56
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	63

ВСТУП

Актуальність теми. Українська література постійно змінюється, оновлюється. Відомими для читачів є такі імена як В. Шевчук, С. Жадан, І. Роздобудько, Люко Дашвар, О. Забужко, М. Матіос, Ю. Андрухович та ін. Серед вищеназваних письменників не менш популярним та відомим в Україні є В. Лис. Письменник увірвався в літературу стрімко, створюючи нові і нові шедеври. В. Лис народився на Волині. Дитинство письменник згадує з теплотою, проте був і темний період для його родини. Він був пов'язаний із Другою світовою війною, допомогою повстанцям; як наслідок – переселення сім'ї на Дніпропетровщину (у подальшому відображені в його творах). Здобув вищу освіту у Львівському національному університеті ім. Івана Франка на факультеті журналістики. Працює журналістом і літератором.

В українську літературу він увійшов як драматург, написавши п'ять п'єс. Однак популярність в Україні йому принесли романи. Одним з найвідоміших його творів є «Століття Якова». На його основі був поставлений спектакль та знятий мінісеріал. Варто зауважити, що сценарій до спектаклю написав сам В. Лис. Мінісеріал отримав високі рейтинги. Сценарій був написаний А. Кокотюхою. Все це спричинило нову хвилю популярності роману. Сам письменник не був задоволений мінісеріалом, бо з твору багато було викинуто, зокрема західнополіський діалект.

В. Лис одружений на відомій українській письменниці Н. Гуменюк. Вони часто їздять на презентації книг разом. Потрібно наголосити, що вони творять окремо, однак роблять певні зауваження та пропозиції стосовно творів одне одного. Варто зауважити, що письменник писав малу прозу. Відомою є його збірка новел та есеїв «Місяць, облитий дощем». Вона складається з чотирьох розділів, які мають заголовки. Літературна діяльність В. Лиса була відзначена багатьма преміями: Володар Гран-прі Всеукраїнського конкурсу «Коронація слова» за роман «Острів Сильвестра» (2008), Володар Гранд-коронації Всеукраїнського конкурсу «Коронація слова» за роман «Століття Якова» (2010) та ін. Його твори перекладені різними мовами.

Письменник написав чимало романів, а саме: «Соло для Соломії», «Маска», «Романа», «Острів Сильвестра», «І прибуде суддя», «Жінка для стіни», «Країна гіркої ніжності» тощо. За темами твори В. Лиса охоплюють широкий спектр:

- 1) автобіографічні: «Подарунок учителя», «Десять слів» (новели);
- 2) події Другої світової війни: «Подвиги, ордени, перемога» (новела), «Століття Якова», «Соло для Соломії» (романи-сімейні саги);
- 3) природа творчості: «Біле на білому», «Політ» (новели);

- 4) про відомих людей: «Катерина», «Рядок» (новели про Т. Шевченка);
- 5) доля жінок: «Соло для Соломії». «Країна гіркої ніжності» (романи) та ін.

Варто зауважити, що в межах одного роману розкрито не одну тему. Оскільки в нього є романи-саги, у яких показані долі не одного покоління. У таких творах широкий часовий простір. Такими творами є «Століття Якова», «Соло для Соломії», «Країна гіркої ніжності». У його творчості також є детективи «Камінь посеред саду», «І прибуде суддя». Авантюрним романом є «Маска». Кожен з його творів є захопливим та особливим.

Історія дослідження. Творчість В. Лиса досліджують на різних рівнях: літературознавчому, мовознавчому та виховному. Наше дослідження стосується першого. Написано чимало наукових досліджень та статей у газетах. В останньому випадку автор часто дає різноманітні інтерв'ю та презентує свої твори. Стосовно наукових робіт, то варто зауважити, що ще не було написано жодної дисертації чи монографії з творчості В. Лиса чи будь-якої його великої чи малої прози (з літературознавчої сторони), про що свідчить бібліографічний покажчик [3]. В основі наукових статей є аналіз різних його творів. У них літературознавці зосереджуються на конкретному аспекті.

Такі відомі літературознавці як І. Левчук та І. Руденко [14], О. Масло та І. Волкова [30], Ю. Ласкава [13], С. Журба [5; 6], Г. Кривопишина [10], Т. Біленко [2] та ін. писали про творчість В. Лиса. Варто зауважити, що найбільш досліджуваним є роман «Століття Якова». Чимало статей написано про нього, однак найчастіше розглядається саме Друга світова війна. Причиною цього є те, що автор у своїх інтерв'ю згадує, як війна вплинула на його сім'ю, що в майбутньому лягло в основу творів. До цієї теми зверталися науковці Л. Крупка [12], С. Журба [5], хоча розглядають вони події по-різному: перша охоплює більш широкий спектр подій, а інша – більш вузький. Однак С. Журба в статті [6] порівнює відразу три романи «Століття Якова», «Соло для Соломії», «Країна гіркої ніжності». Варто зауважити, що не менш популярним для досліджень є роман «Соло для Соломії». Цей твір в основному розглядають з позиції жіночого образу такі науковці як С. Ушневич [34] та О. Пуховинська [31]. Хоча остання здійснює своєрідне порівняння між романами «Соло для Соломії» В. Лиса (Україна) та «Сонька» І. Карповича (Польща). Паралелі в дослідженнях проводять у межах романів письменника, наприклад, Л. Костецька («Століття Якова» та «Соло для Соломії»), С. Журба. Літературознавці активно вивчають і детективні жанри, наприклад, Ю. Ласкава розкриває реалізації засобів цього жанру на прикладі роману «І прибуде суддя» [13].

Потрібно наголосити на тому, що один і той самий науковець вивчає художній твір В. Лиса по-різному.

Наша тема є актуальною, оскільки здійснюється цілісний аналіз творів «Століття Якова», «Соло для Соломії», «Країна гіркої ніжності».

Об'єктом дослідження є сучасна українська література з точки зору антропологічної сутності на прикладі творчості В. Лиса.

Предметом дослідження є сімейні саги В. Лиса «Століття Якова», «Соло для Соломії», «Країна гіркої ніжності».

Мета дослідження: здійснити цілісний аналіз романів «Століття Якова», «Соло для Соломії», «Країна гіркої ніжності» В. Лиса.

Поставлена мета передбачає вирішення таких дослідницьких **завдань**:

- 1) схарактеризувати життєву і творчу діяльність В. Лиса;
- 2) охарактеризувати теми та жанри творів письменника;
- 3) здійснити огляд літературознавчих праць з творчості В. Лиса;
- 4) проаналізувати романи «Століття Якова», «Соло для Соломії», «Країна гіркої ніжності»:
 - а) тема, ідея, жанри творів;
 - б) проблематика та їх опис;
 - в) характеристика головного героя;
 - г) характеристика другорядних героїв;
 - д) історична основа творів.
- 5) здійснити порівняльний аналіз романів (спільні та відмінні риси).

Методи дослідження. У магістерській роботі використано різні методи: біографічний (життєвий і творчий шлях), порівняльний (для порівняння наукових праць, героїв романів), описовий (для опису теми та жанрів творів В. Лиса), аналіз та синтез (для цілісного аналізу романів та узагальнень). Для характеристики персонажів використано принцип психоаналітичного методу.

Структура дослідження. Наша робота складається зі вступу, двох основних розділів та підрозділів, висновку і списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. Огляд життя і творчості Володимира Лиса

1.1. Життєвий шлях письменника

В. Лис – це знакова постать в українській літературі. Він відомий не лише як письменник, а й як журналіст. В. Лис народився 26 жовтня 1950 року на Кусому хуторі, який знаходився недалеко від села Згорани Волинської області. Сам письменник з особливим теплом згадує своє дитинство на хуторі: «Хутір був розкішний, біля самого лісу, його покійний дід Федір боронив, як міг, правдами і неправдами, підкупамі тодішніх владців аж до 1978 року, коли хутір з'їла меліорація. Довкола всі хутори позносили, а наш – стояв» [4]. Митець тільки з часом зрозумів прагнення свого предка оберігати свій дім: «він інтуїтивно захищав, як тепер кажуть, свою ідентичність, прагнення бути господарем на власній землі, хай навіть вони звузилися до хутора» [4]. Для письменника важливим була сім'я. Дідусь Федір та бабуся Палажка. Остання в собі поєднувала православну віру та язичництво. Ідилія в сім'ї тривала недовго. У 1944 році рідне село звільнили від німців. Павла Лиса, дядька В. Лиса, мобілізували до Червоної армії. Після війни він повернувся з нагородами і отримав 25 років в'язниці через те, що годував повстанців 1950 року, однак відсидів лише шість. Як наслідок, всю родину переселили на Дніпропетровщину В травні 1951 року як «неблагонадійних селян». З 1951-1954 рік сім'я В. Лиса жила на Дніпропетровщині.

Після школи В. Лис вступив до Львівського державного університету імені Івана Франка на факультет журналістики, який закінчив у 1977 році. Після чого служив у війську. Згодом працював у районних газетах у Волинській, Хмельницькій та Херсонській областях.

Літературну діяльність розпочав як драматург. Його п'ять п'єс було поставлено в театрах України. У 1989 році критики схвально оцінили повість «Там за порогом», яка була визнана кращим твором про молодь на республіканському конкурсі і здобула перемогу [35]. Згодом здобуває перемогу за перемогою. Його твори високо оцінили, зокрема, він став переможцем Першого Всеукраїнського конкурсу радіоп'єс зі своєю п'єсою «Полювання на брата» (2007 р.). Через рік за роман «Острів Сильвестра» на літературному конкурсі «Коронація слова» отримав премію [36].

В. Лис на запитання: «Які книжки мали на вас вплив у дитинстві?», – відповів: ««Родинне вогнище» Євгена Гуцала, у якому відкрив для себе історію звичайної сільської жінки, яка доглядає курей, поросят, несе в'язку хмизу, аби протопити хату... Дії відбувалися на Поділлі, а я мешкав на Поліссі, та все ж таки впізнав своїх маму й бабусю

в цьому образі» [37]. Письменник також додає, що та література, яку він читав до твору Євгена Гуцала, не є правильною. Р. Андріяшина, В. Шевчука, В. Підмогильного, Ю. Яновського, В. Стефаніка вважає одними з найкращих прозаїків. Він любить перечитувати твори В. Короткевича, А. Беля, М. Кундери, Кобо Абе, Е. Дікінсона, П. Зюскінда та ін. [29, с. 16].

У 2008 році В. Лис відвідав Веселого-Франгая, де колись жив разом із родиною. У цьому місті також проживав його дядько Іван Лис, який пізніше у 2010 році загинув від рук грабіжника. Найбільш печальним моментом для письменника стало те, коли «стояв на цвинтарі у Веселому, де на п'яти могилах наше прізвище – Лис. Лис, Лис, Лис, Лис, Лис... Дядьки, тітки, на жаль, уже й двоюрідний брат... Але зараз я згадав про те і подумав, що нас, «східняків» і «західняків», єднають навіть могили. З поліськими, волинськими, галицькими прізвищами у Східній Україні, із «східняцькими» – у Західній. Усі вони – наші» [4].

Зараз, окрім написання художніх творів, В. Лис активно займається журналістською діяльністю. Письменник також згадує, що 80-ті роки були найкращими для журналістської діяльності [37].

Дружиною В. Лиса є відома українська письменниця Н. Гуменюк. Вони працюють окремо, а на презентації своїх книг часто їздять разом. Письменник говорить про співпрацю зі своєю дружиною наступним чином: «Працюємо окремо, як дві суверенні держави. Це через те, що різні способи мислення, художньо-образні світи. Проте не забуваємо радитись, обов'язково вичитуємо чорнові варіанти наших творів, висловлюємо свою думку» [37]. В.Лис високо оцінює діяльність Н. Гуменюк та поважає її думку стосовно того, що кожен має писати так, як сам хоче.

Письменник – володар багатьох нагород, наприклад:

1. Лауреат міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова» (2000,2001,2003);
2. Лауреат літературно-мистецької премії імені Агатангела Кримського (2007);
3. Володар Гран-прі Всеукраїнського конкурсу «Коронація слова» за роман «Острів Сильвестра» (2008);
4. Володар Гранд-коронації Всеукраїнського конкурсу «Коронація слова» за роман «Століття Якова» (2010) та ін.

Варто зауважити, що роман «Століття Якова» був поставлений у театрі. В. Лис сам створив п'єсу, однак він певні зміни. Уперше п'єсу було зіграно на сцені

Волинського обласного академічного музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка. Прем'єра відбулася 27 лютого 2015 року [33].

Згодом роман «Століття Якова» було екранізовано. Мінісеріал складався з 4 частин. Прем'єра відбулася 30 вересня 2016 року. Мінісеріал був створений за сценарієм А. Кокотюхи для телеканалу «1+1». Загальновідомий факт, що В. Лис двічі відмовлявся від екранізації свого роману. Кожного разу він ставив свою умову, а саме: фільм має бути україномовним, щоб зберегти оригінальний західнополіський діалект. Хоча над екранізацією працювало чимало відомих акторів, саундтреки до фільму виконували «Океан Ельзи» та Христина Соловій, серіал мав високий рейтинг і в 2017 році роман «Століття Якова» став дуже популярним, але сам автор висловився негативно: «Образи і хід сюжету – далекі від роману. І головне – нема волинської колористики, тої мови. Вони відійшли від західно-поліського діалекту. Ще скажу, що мене обіцяли запросити на зйомки, але так і не сталося. Знімали усе терміново. Тож маємо те, що маємо» [8].

Окрім роману «Століття Якова», Володимир Лис відомий ще великою кількістю творів, а саме: «Острів Сильвестра», «Романа. Купуйте бублики», «Щоденники Ієрихар. Ваза», «Каміння гіркої ніжності», «Камінь посеред саду», «Соло для Соломії» та ін.

Таким чином, можна сказати, що Володимира Лиса не даремно називають талановитим письменником та драматургом. Його твори були високо оцінені критиками та удостоєні різноманітними літературними преміями.

1.2. Жанрово-тематичне розмаїття творчості митця

В українській літературі В. Лис відомий читачам більше як романіст. Варто зауважити, що сам письменник зізнавався в тому, що в нього є чимало так званої малої прози, зокрема новели та есеї: «Частину цієї прози час від часу друкували в газетах, журналах, альманахах, збірниках, ще більше таких моїх творінь не друкували ніде, хоч і були завершені. А ще є новели й есеї, які з різних причин не дописав, лишилися і начерки та маленькі ескізи до тих же новел і есеїв, спонтанні записи» [28, с. 4]. Так з'явилася на світ збірка «Місяць, облитий дощем». Вона є важливою для письменника, оскільки малу прозу автор колись ще в школі розпочав писати. Уся збірка поділена на 4 великі розділи: «Шлях равлика», «Колюче терня», «Нобелівка і яблука», «Нява й Інтеграл».

До першого розділу «Шлях равлика» [27, С. 6-124] входять наступні твори: «Десять слів», «Подарунок учителя», «Подвиги, ордени, перемога», «Ісус: Боже і людське», «Відчинені двері», «Уділ», «Рожеві кульки», «Шлях равлика», «Що нагадує»,

«Травинка», «Біле на білому», «Безсоння, просто безсоння», «Сльоза-ілюзія», «Викреслені народи», «Шкода Екримію», «Лист», «До і після «епохи Гутенберга»», «Запитання з пошарпаного папірця», «Політ». Під назвою першого розділу вказано, що це є автобіографічно-життєве. Важливо зауважити, що на В. Лиса справило велике враження, коли попросили розказати, що з дитинства вплинуло на письменство в майбутньому. Основою цього розділу стали спогади з дитячих років, які він з усвідомленого віку пам'ятає. Усі вищеназвані твори можна поділити за темами і виокремити наступні:

1. Спогади з дитинства, у яких згадує рідних (особливо свою бабусю Палажку, мамину маму) та людей, які були для нього важливими: «Десять слів» та «Подарунок учителя» (про сільського вчителя Сергія Маркіяновича).

2. Події Другої світової війни, у якій польова медсестра розповідає за що отримала два ордени Червоної зірки: «Подвиги, ордени, перемога».

3. Філософські та світоглядні питання, які турбують багатьох людей: «Ісус: Боже і людське» (автор вказує на те, як Ісус проявляє себе звичайною людиною); «Відчинені двері» (у якому говориться про високі моральні риси, покірність та любов до Бога, які вимагають від людей); «Травинка» – про безсмертя душі; «Лист» – про Бога та Всесвіт.

4. Природа творчості: «Уділ» – вплив на майбутню долю; «Шлях равлика» – шлях автора від початку і до кінця; «Що нагадує...» – життя автора (який прогинається під владу та думку інших; незвично дивиться на все); «Біле на білому» – незвичність у творчості, що залишає слід у літературі; «Безсоння, просто безсоння» – натхнення, яке приходить самотійно; «Політ» – політ творчості.

5. Почуття людей: «Сльоза-ілюзія» – це твір про те, що є люди, які гарні душею і не вміють плакати.

6. Ментальність різних народів: «Викреслені народи», у якому описано особливості народів (в інтерв'ю, який давав автор колись було окреслено два народи, а саме: бушмени і зусули).

7. Переживання про майбутню долю людства: «До і після «епохи Гутенберга»» – це твір про зникнення приватності життя людей, швидкий розвиток технологій, зникнення окремих професій тощо.

8. Власна підліткова гра: «Шкода Екримію» – написання твору про вигадану країну, де читач може осмислити та дати оцінку; «Запитання з пошарпаного папірця» – уявна зустріч з автором.

До другого розділу «Колюче терня» [18, С. 124-193] входять наступні твори: «Осколок», «Труха», «Прошена Арсениха», «Семенів заповіт», «Дитина війни», «Кішка», «Колюче терня», «Записка», «Перший лід», «Обличчя», «Дружина чиновника», «Ідеал», «Дезінформація», «Білі ворони», «Запах вітру», «Розмова в дорозі». Під назвою другого розділу вказано жанри творів, а саме: новели та новели-есеї. Тематика цього розділу є ще більш різноманітною, тому й згрупувати їх складно.

«Осколок» – це твір, про осколок від кулі, який приносив удачу своєму власнику і був переданий у спадок (надання особливого значення предмету). «Труха» – історія сім'ї, яка була вислана до Сибіру (журналістське розслідування Ліни, яка шукала сенс життя). «Прошена Арсениха» – історія про бабу Ганну Арсениху, яку всі мали запрошувати три рази і вона цього вимагає від оточуючих.

У творі «Колюче терня» автор надає можливість самотійно домислити долю персонажів. Головного героя покинула кохана і вийшла заміж за багатого чоловіка. Він зустрічає сина коханої і розуміє, що це його дитина. Такий самий відкритий фінал має і новела «Дитина війни», у якому герой загинув, але в останніх рядках тексту автор на могилі не дає дописати дату смерті.

У творах «Розмова в дорозі», «Дружина чиновника», «Ідеал», «Дезінформація» поєднано непоєднуване, тобто в них є своєрідний парадокс, гротеск та абсурдність. Наприклад, у першому творі розмовляють у потязі два класики Франц Кафка та Гюстав Флобер (загальновідомий факт, що останній письменник помер ще до народження першого, тому вони не могли знати одне одного). У другому творі в сні дружина журналіста перетворилася на дружину чиновника і стала маленькою лялькою, яку носила знайома білявка чоловіка в сумці.

У текстах «Білі ворони» й «Політ» розповідається про перші роки сімейного життя Володимира Лиса та Надії Гуменюк. У цих творах автор вказує на те, що для нього важливою є присутність дружини та її підтримка.

Третій розділ має назву «Нобелівка і яблука» [21, С. 193-316]. Підзаголовком є «Література та її творці». Варто зауважити, що в кожному творі В. Лис намагається знайти в постаті письменників певну особливість, яка вирізняє їх з-поміж інших. До цього розділу входять такі твори (однак зосередимо увагу на кількох з переліку): «Катерина» (Це та сама Катерина із творчості Тараса Шевченка, оскільки письменник вважає, що «Катерина» є твором, з якого починається нова українська література); «Рядок» (Пантелеймон Куліш відредагував рядок з твору «До Основ'яненка» Тараса Шевченка, що мало велике значення для літератури і для розкриття імені Антіна

Головатого); «Воля» (Записи «Щоденника» Тараса Шевченка та їх значення); «Заручник Максим Рильський» (Це історія про Максима Рильського, якого вважали зрадником. Володимир Лис наводить переконливі аргументи, щоб спростувати слова Євгена Маланюка); «Нобелівка і яблука» – історія про Світлану Алексієвич, білоруска українського походження, яка отримала Нобелівську премію; «Серпик «правильного» Місяця» – це твір про сучасних постмодерністів та їх твори; «Василеве плече», «Прощання зі світлим Поетом», «Батьківська хата Архипа Данилюка», «Схожа на своїх прадідів і правнуків», «Особиста думка», «День ангела з Олегом Лишегою», «Крила Короткевича», «Троє у Всесвіті, не рахуючи поезії», «Світ від Кестлера й Уіндема», «Дві помилки Йосифа Бродського», «Шоу і користь скромного», «Сучасні нагульновці», «Слава справжнім «графоманам»!», «Так хотів би прочитати», «Компанія».

Останнім є розділ, до якого входить однойменна повість-есеї «Нява й Інтеграл» [22, С. 316-352]. Цей твір розповідає про вченого, який 20 років працював на заводі, а потім попав під скорочення через перекваліфікацію установи. Інтеграл, так звали головного героя, залишається без житла, сім'ї, але бере із собою кішку та кошенят. Фінал твору відкритий, оскільки герой зникає, а про його долю нічого невідомо.

Володимир Лис написав безліч романів. Їх можна згрупувати за жанрами й темами:

1. Демонологічний роман – «Романа» [24]. Головна героїня – Романа-Омана-Мана. У цьому творі розкриваються різні проблеми: кохання, ненависть, зрада, вибір, кохання, втеча від себе та оточуючих.

2. Історичний роман-сага – «Століття Якова» [26]. Цей роман показує життя кількох поколінь у різних часових вимірах, а також розкриває історію багатьох держав протягом ста років. Головний герой Яків поринає у спогади, розкриваючи історію.

3. Психологічний детектив – «Камінь посеред саду» [17]. Головного героя звали Андрій Троян. Він намагається знайти своє «я». Слідчий звик до рутини, але все змінилося, коли знаходять тіло, з'являється незнайомиць, який дуже схожий на нього. До цього жанру можна віднести також твір «І прибуде суддя» [16]. Головним героєм є Георгій Лащук він приїжджає в маленьке містечко Стара Вишня, щоб у майбутньому стати суддею. Однак вже в потязі гине провідниця, а потім одне за одним помирають люди. Ці дивні обставини спонукають героя розібратися в складній ситуації. Психологічним детективом також є «Жінка для стіни» [15]. У цьому романі є все: бандити, розборки з ними. Головним героєм є Геннадій Рищук, у кримінальному світі він відомий під прізвиськом Генка Морс. Авторитет має свій незвичайний характер, який

по-різному проявляється в сюжеті. Все залежатиме від того, що він буде ставити на перше місце.

4. Родинна сага – «Соло для Соломії» [25]. З назви стає зрозуміло, що головну героїню звати Соломія. Це своєрідна сповідь жінки, яка позбавлена сентиментальностей, а її життя – це реальність. Розкривається історія родини Соломії. Для більш чіткого розуміння долі жінки, її родини та знайомих автор використовує нелітературну мову, діалектну. До цього жанру можна віднести роман «Країна гіркої ніжності» [19]. У тексті розкривається історія трьох поколінь жінок: Даздраперми, Віталії та Олесі. У всіх життя проходило в різні періоди розвитку України і кожна із жінок мала свою непросту долю: Даздраперма – дочка чиновника, але росла в дитячому будинку для ворогів народу, Віталія закохалася в кримінального авторитета, що спричинило конфлікт з матір'ю, Олеся була на Майдані і також дізналася, що таке кохання та зрада.

5. Мелодраматичний роман – «Острів Сильвестра» [23]. Твір є дуже цікавий. Роман починається з фіналу. Сильвестр Васильчук застрелився на острові. Герой кардинально змінив своє життя, щоб кинути собі виклик, хоча наперед знає, що програє.

6. Авантюрний історичний роман – «Маска» [20]. Події, описані у творі, відбуваються в 19 ст. в багатьох країнах Європи. Головного героя звати Прокіп Марушка, він є грабіжником – краде в аристократів. Пограбування є зухвалими та непередбачуваними. Особистість Прокопа Марушки є незвичайною. Іншим героєм є слідчий Слєпньов, який намагається дізнатися всю правду.

Отже, за жанрами твори Володимира Лиса можна поділити на: новели, новели-есеї, демонологічний роман, історичний роман-сага, психологічний детектив, родинна сага, мелодраматичний роман, авантюрний історичний роман. Стосовно тем, то вони є різноманітними: родинні стосунки, події Другої світової війни, автобіографічні події, природа творчості, почуття людей (кохання, зрада, ненависть тощо), пошук свого «я», виклик собі, кримінальний світ та ін.

1.3. Рецепція творчості Володимира Лиса в сучасному літературознавстві

В. Лис – це один з найвідоміших письменників України. Його твори мають велику популярність серед читачів. Романи ставали бестселерами і перевидавалися кілька разів. Чимало науковців досліджують його творчість як із мовознавчої сторони, так і з літературознавчої.

Літературна діяльність Володимир Лиса стала об'єктом досліджень таких відомих науковців: Л. Крупка, А. Соколова, С. Журба, Т. Біленко, О. Масло та І. Волкова, Л. Костецька, Г. Кривопишина та ін.

Найменш дослідженими літературознавцями творами є «Острів Сильвестра» та «І прибуде суддя». Перший текст вивчала науковиця Г. Авксентьева, яка в статті «Екзистенційні сенси роману В. Лиса «Острів Сильвестра»» досліджувала екзистенційні мотиви, а саме: абсурдність, самотність, страждання, відчуженість, тяжіння до самогубства тощо. Літературознавиця вказує на те, що самотність і відчуженість розкрито через власний світ героя, у якому він живе, і його знає тільки Сильвестр. Головний герой роману ретельно готується до власного самогубства, ідея якого виникла під час написання першого його роману [1, С. 6-9]. Другий текст досліджувала літературознавиця Ю. Ласкава, яка розкрила засоби реалізації детективу в романі В. Лиса «І прибуде суддя». Основну увагу зосереджено на головному герої Георгію Лацуку. Розкрито його психічний та психологічний портрет. Дослідниця зазначає, що в романі є модифікації детективного жанру, оскільки є поєднання елементів детективу та психологізму. Останній характеризується такими засобами вираження: містика, інтрига, психічний стан, оніричний простір твору [13, С. 269-273].

Більш широко досліджені романи «Соло для Соломії» та «Країна гіркої ніжності». Варто зауважити, що тексти досліджуються як окремо, так і в порівнянні.

Літературознавець Л. Крупка у своїй статті «Особливості моделювання образу жінки ХХ ст. (за романом Володимира Лиса «Соло для Соломії»)» чітко вказує на те, що жінка в романі зображена в історичному та соціокультурному контекстах. Л. Крупка звертає увагу на те, що у творі розкрито етапи формування ідентичності Соломії від дитинства до ролі матері. Соломія як жінка розкривається через протистояння зі світом чоловіків [11, С. 22-25].

У своїй статті науковці І. Левчук та І. Руденко проаналізували мімічні жести, рухи, вирази обличчя в романі «Соло для Соломії». Літературознавці виокремлюють у кінесиці художнього тексту гендерну диференціацію. Невербальна комунікація розкрита за допомогою описів, які уточнюють і дають зрозуміти сенс сказаного. В основному більшість жестів, міміки та рухів описують жіночу поведінку, психологічно характеризуючи персонажа [14, С. 97-106].

У статті «Дискурс тілесності у зображенні образу української жінки : (на матеріалі роману В. Лиса «Соло для Соломії») С. Ушневич наголошує на тому, що для роману «Соло для Соломії» характерним є концептуальна єдність. Науковець вказує на те, що

манера написання першої частини є народне побутописання з елементами фольклору, другої – історично-психологічної романістики, а третьої – мелодрами. С. Ушневич звертає увагу на те, що тілесність безпосередньо пов'язана з повноцінним буттям людини [34, С. 221-227].

Літературознавиця О. Пуховинська у своїй статті робить порівняльний аналіз двох романів на основі досвіду про війну. Вона наголошує на тому, що в романі І. Карповича проблема війни розкривається в трьох вимірах: перший, коли молоде покоління входить у травматичний досвід, другий – це, коли через долю однієї людини описується трагедія краю, третій – це доля жінки, яка пережила війну і є метафорою до всіх інших жіночих долей. У В. Лиса події відбуваються в селі на Волині, щоб активізувати голос простору і відшукати його [31, С. 124-128].

Науковиця С. Журба порівнює два романи «Країна гіркої ніжності» Володимира Лиса (Україна) та «Останні історії» Ольги Токарчук (Польща) на рівні збереження родової й національної пам'яті, розкритої через спогади. Спільним для обох творів є те, що минуле розкривається через спогади бабусі – дочки – онуки. Варто зауважити, що розмежовують індивідуальну та колективну пам'ять. У творах концепт пам'яті розкривається на всіх рівнях: індивідуальному, культурному, національному, історичному тощо. Три жіночі долі в кожному романі виступає своєрідною проєкцією на тлі подій, що відбуваються в Україні та Польщі в ХХ ст. [5, С. 21-36].

Найбільш досліджуваним романом є «Століття Якова». Науковці звертали увагу на образ Якова Мехи, історичні події, а також здійснювали порівняльний аналіз між творами В. Лиса та іншими письменниками.

Дослідниця А. Соколова у своїй статті простежує типові риси поліського характеру героя [32, С. 28-33]. Літературознавиця чітко вказує на те, що Яків зображений частиною поліської природи. Він дотримується головних правил, та не порушує їх. Образ Якова та інших розкривається крізь вірування, традиції, звичаї, яких люди дотримуються. У віруванні поліщуків переплелися дохристиянські і християнські елементи.

Науковиця Г. Кривопишина у своїй статті наголошує на тому, що В. Лис досконало володіє майстерністю сюжетобудови. Вона вказує на те, що крізь призму історії розкрито психологічну характеристику Якова Мехи, а також його емоції та мотиви вчинків – це є особливостями белетристичного тексту. Літературознавця зауважує, що типові художні прийоми в романі набувають індивідуальних ознак [10, С. 96-104].

У статті літературознавця Т. Біленко досліджує національну специфіку та етапи розвитку держави через долю конкретної людини. Розкрито вплив часу та простору у формуванні характеру героя, звертається увага на те, що важливий вплив на долю нашої країни та народу має час та простір. Особистість персонажа розкривається крізь хронотоп [2, С. 8-11].

Дослідниця Л. Костецька розглянула в статті «Часо-просторова організація «волинської хроніки» В. Лиса» час і простір у романах «Століття Якова» та «Соло для Соломії». Вона наголошує на тому, що в обох творах є хронотоп села, який виступає важливим елементом романів. Він виступає своєрідним духовним простором для героїв, який служить для життя та праці [9, С. 95-102].

Науковці О. Масло та І. Волкова розкривають вербалізацію концепту часу в романі «Століття Якова». Все відбувається за допомогою індивідуально-авторських найменувань, тропів та лексем-вербалізаторів. Знайдено та описано авторські інтерпретації окремих проміжків часу. Володимир Лис описує час образними засобами [30, С. 15-20].

Дослідник Л. Крупка у своїй статті «Художній простір Другої світової війни у творчості Володимира Лиса» на прикладі романів «Століття Якова», «Соло для Соломії» досліджує Другу світову війну та її вплив на героїв твору. Герої романів переживають своєрідне переродження. Під впливом війни вони змінюються і їхнє життя ділиться на «до» та «після» [12, С. 50-55].

Літературознавиця С. Журба у своїй статті розкриває маловідомі факти з історії Волині ХХ ст. крізь призму художності в романах «Століття Якова», «Соло для Соломії», «Країна гіркої ніжності» В. Лиса. Особливу увагу приділено репресіям 1930-х років, життю дітей «ворогів народу» та діяльності УПА. Історична достовірність проілюстрована датами, точними координатами, реальними особами епохи. Розкрито іншу історію епохи через особистий досвід героя [6, С. 37-47].

Таким чином, чимало наукових статей присвячено літературній діяльності В. Лиса. Найбільш досліджуваним у його творчості є роман «Століття Якова», а потім – «Соло для Соломії».

Висновок до розділу 1.

В. Лис є одним з найпопулярніших письменників України. Він написав чимало творів різних жанрів: від новел та есеїв до романів. Письменник є менш відомий за своєю малою прозою. Варто зауважити, що для нього і ці жанри мають велике значення. У

нього є збірка «Місяць, облитий дощем», у якій є новели та есеї різної тематики, зокрема автобіографічні, про творчість, війну, жіночі долі тощо. Найвідомішим його романом є «Століття Якова», який був поставлений у театрі та на його основі, знятий мінісеріал. Останній автору не сподобався, оскільки до його думки ніхто не прислухався. В. Лис, окрім вищеназваного твору, написав чимало інших, наприклад, «Соло для Соломії», «Маска», «Країна гіркої ніжності», «Острів Сильвестра», «Романа» тощо. Письменник отримав багато нагород, а саме: Лауреат міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова» (2000,2001,2003) Лауреат літературно-мистецької премії імені Агатангела Кримського (2007) та ін.

РОЗДІЛ 2. Антропологічний пафос творчості Володимира Лиса

2.1. Цілісний аналіз роману «Століття Якова»

В. Лис свій знаменитий історичний роман-сагу «Століття Якова» видав у 2010 році. Твір набув великої популярності не тільки серед звичайних читачів, а й інших письменників. Роман високо оцінили й В. Лис став лауреатом премії «Гран Коронації» на міжнародному літературному конкурсі «Коронація слова» (2016). Згодом шедевр був поставлений в театрі, а через рік у 2016 р. знятий однойменний мінісеріал, яким сам письменник не був задоволений.

Передмову до роману «Століття Якова» написала О. Забужко [7, С. 3-5.], де звернула увагу на незвичайність тексту: «Серед засилля сучасного літературного силікону Яків зі своєю сімейною сагою впадав в око, як живий серед манекенів: він був справжнім – йому хотілося співпереживати». Необхідно зауважити, що важливим є назва роману. Оскільки письменник у заголовок виніс ім'я головного героя Якова, додаючи лексему «століття». Отже, автор хоче показати навколо кого будуть розгортатися події та інтригує періодом, протягом якого вони відбуваються.

Тема: зображення життя Якова Меха та його родини протягом століття

Ідея: розкриття буття «маленької» людини Якова Меха та його родини на тлі історичних подій ХХ ст.

В історичному романі-сазі порушується така проблематика:

1. Становлення Якова Меха як людини.
2. Вплив історичних подій на життя героїв.
3. Війна (на польській та українських сторонах, партизани, репресії).
4. Життєвий вибір героїв (Якова Меха, Зосі, Уляни).
5. Самотність як наслідок прожитого (Яків Мех).
6. Кохання (Яків Мех – Зося, Яків Мех – Уляна).
7. Зрада (Яків зрадив один раз Зосі, Уляна зрадила Якова).
8. Стосунки батьків і дітей (Яків Мех та його діти).
9. Соціальна нерівність (Яків і Зося).
10. Вплив суспільства на рішення людей.
11. Традиції та звичаї поліщуків.

Композиція. Твір ділиться на 4 частини, а саме: «Приблуда. Весілля», «Червоний кінь», «Мир і війна», «Дожити до ста». У романі можна виділити три сюжетні площини. У першій відбувається становлення Якова Меха як людини, на життя якого вплинули

історичні події. Це його минуле, а саме: перше кохання – Уляна, заміжжя Уляни, поневіряння Якова (як наслідок зради Уляни), участь у війнах. До другої площини можна віднести події, що відбуваються в наш час. У ньому перед нами постає старий дід Яків, який доживає до свого сторіччя. Він вже п'ять років очікує звістки від наркоманки Оленки, яка викликала у нього спогади про минуле. Третя площина – святкування сторіччя, коли приїжджає син, якого вже давно не бачив.

Експозиція – знайомство зі старим Яковом Мехом, якому має виповнитися 100 років. Прихід наркоманки Оленки та порятунок її життя.

Зав'язка – розповідь Якова Мехи про своє перше кохання (на прохання Оленки), яке було нещасливим. Як наслідок, головний герой іде на війну.

Розвиток дії – поневіряння Якова після того, як Уляна вийшла заміж, а він покинув село. Служба у Війську Польському, табір у Кенігсгуті, повернення додому. Вбивство Ростислава, сутенера Оленки та втеча дівчини.

Кульмінація – втеча Оленки і переживання старого Якова. Знайомство із Зосою, шлюб, спільне життя, народження дітей. Згодом участь у Другій світовій війні. Смерть дружини та деяких дітей. Вбивство Тимоша.

Розв'язка – знайомство з позашлюбною дочкою Вікторією, яка протягом 10 років була лікарем у селі. Прихід сина Артема напередодні столітнього ювілею.

Фабула

Наш час. Історія розпочинається зі знайомства зі старим Яковом Мехом напередодні столітнього ювілею, який живе один і відчуває самотність. Єдиною його розрадою є кіт і очікування листа від дівчини, ім'я якої головний герой не називає, про яку читач дізнається згодом. У нього є дочка Ольга, з якою живе в одному селі, але окремо, оскільки в нього з нею складні стосунки, проте він її любить. До нього приходять поштарка Ніна, від якої очікує звістки від незнайомки. Згодом Яків починає пригадувати, як до нього потрапила наркоманка Оленка. Він робив все можливе, щоб врятувати її життя. Навіть дохтурка не була впевнена, що вона виживе, бо в неї була ломка. У той момент він пригадує, як тітка Герасимиha від білої гарячки рятувала свого чоловіка Івана. Яків силою дає дівчині різноманітні настоянки, які допомагають їй прийти до тями. Головний герой дізнається, що незвану гостю звати Олена і розуміє, що в неї складне життя. Вона без документів, розмовляє російською мовою, але начитана, оскільки знає Антуана де Сент-Екзюпері. Варто зауважити, що вибір В. Лиса того, що читала наркоманка, не є випадковим. Оскільки в знаменитому творі «Маленький принц» говориться про те, що ми відповідаємо за тих, кого приручили. В. Лис ніби покладає

відповідальність за життя Оленки на Якова. Він з радістю допомагає дівчині, бо не відчуває тоді самотності. Оленка питає про кохання у Якова. У той момент він повертається в минуле, пригадуючи події, які йому принесли багато горя.

Минуле. Першим коханням Якова Межа була Уляна. Батьки дівчини планують видати її заміж за заможного молодого чоловіка Тиміша Вергуна. Оскільки на думку батьків Уляни, Федота й Федотихи, Яшка не був достойним їхньої дочки. Головний герой став сторонитися дівчини. Уляна вмовляє Якова про таємні зустрічі, адже продовжує кохати його. Дівчина каже своєму коханому, що не піде проти рішення своїх батьків, бо в них це не прийнято. Яків іде свататися, проте це ні до чого не призводить. Він пропонує втекти, але дівчина відмовляє, проте вони далі зустрічаються. Одного разу їх застукали мати Уляни та її брати. Дівчина вмовляє їх не розказувати нічого Вергунам в обмін на те, що вони не будуть зустрічатися. За 2 тижні до весілля Уляна зізнається Якову, що вагітна від нього, але вийде заміж за Тимоша. Головний герой довго наважувався, щоб викрасти кохану з весілля. Він все продумав, як має це статися. Яків приходить на весілля за Уляною. Батьки дівчини намагаються показати, що вона самостійно вирішила вийти заміж за Тимоша і її ніхто не змушував. Яків забирає Уляну і тікає з нею. Дівчина пояснює, що вже все вирішено й вона має повертатися. Кохана каже про те, що поговорить з усіма і буде просити пробачення. Яків відвозить її в село, а сам повертається на хутір.

Наш час. Біля Якова є Оленка і він вже не самотній. Головний герой показує, як треба варити борщ.

Минуле. Яків не став чекати Уляни. Повернувся в село, де його батько просив прощення за свого сина. Хлопець зустрівся з Уляною, яка робила йому тільки боляче. Яків мав оплатити штраф за свій вчинок і починає з Гершком пити.

Наш час. Оленка має його стригти. До нього приходить Валік, онук Якова. Дівчині стає погано. Вона намагається ніби спровокувати Якова, щоб той у неї випитував про її життя. Він не ведеться на це, а каже, що вона сама має розказати.

Минуле. Проїшов деякий час, настала зима. Яків побачив, як Тиміш жорстоко поводить із Уляною. Він намагається її врятувати, але дівчина каже, що то її чоловік. Під час полювання в лісі Яків зустрічає Уляну, де в них знову любові. Дівчина показує свого живота.

Наш час. Оленка стала часто зникати. Валік, онук Якова, перестав ходити до нього, а потім хлопець поїхав вчитися.

Минуле. Яків пішов на заробітки. Важко було спочатку, але потім звик. Повернувшись, Яків дізнається, що Тиміш про все дізнався. Він Уляну сильно бив. Яків знову пішов на заробітки, а згодом збирається до польського війська. Тим часом Уляна родила хлопчика, якого назвала Іваном, бо народився на Купала. Яків служить у війську. Отримав коня, але з нього ще не злізає вправно.

Наш час. Оленка розповідає, що в неї було непутяще життя. Яків бачить сум в очах дівчини. Він просить Оленку написати Валіку, але старий точно не знає, чи було між ними щось.

Минуле. Яків знайомиться із Зоською. Про неї ходять слухи, що вона непутяща. Одного разу, коли вони йшли з казарми на зустріч з кобітами, на Якова та Прокопа напали двоє гевалів. Хлопці зуміли втекти, а потім опинилися в домі, у якому жила Зося. Їх вигнали з будинку.

Наш час. До Оленки приїхав невідомий чоловік. Це був Едик, який приносив дівчині нещастя. Він перший раз приїхав за нею, а вона відмовила з ним поїхати. Едик, погрожуючи дівчині, пішов.

Минуле. Відбувається друга зустріч Якова із Зосею. Він просить у неї вибачення за попередній вчинок. У нього в голові не вкладаються слухи про неї.

Наш час. Знову за Оленкою приїхали. У цей момент Яків дуже злякався, що знову залишиться сам. Чоловік, який прийшов за Оленкою, знову хоче її забрати. Він на неї кричить, а дівчина біжить збирати речі. Яків розпитує її про цього Ростислава, але вона тільки прощається. Старий знову настоює на своєму, а потім Оленка каже, що він її зробив наркоманкою. Яків викликає Ростислава на розмову у гайок, де колись вперше вбив, обіцяючи скарби. Він вбиває молодика, беручи на себе ще один гріх, а потім просить вибачення у Бога: «*Прости мене, Господи. Я погубив одну неправедну Душу, али й порятував одну*» [26, с. 89]. Яків повертається додому. Оленка дізнається про смерть Ростислава. Вона б'є старого кулачками. Наступного дня дівчина зникає. Проходить чимало часу, ближче стає до столітнього ювілею. Яків чекає листа від Оленки, а Ніна приносить листа від сина Артема. Він написаний російською мовою. З листа Яків дізнається, що син розійшовся з дружиною Мариною. Син Артема, Коля, став алкоголіком, а його дружина і так не пустить приїхати до хохлів, бо то гроші. З дочкою він теж не спілкується, бо колишня не дозволяє. Артем обіцяє приїхати, лиш би батько до ста дожив. Яків розуміє, що син лише обіцяє, але він давно вже не був у селі, проте добре, що є звістка.

Минуле. Яків згадує про любовці із Зоєю. Дівчина розповіла про своє перше кохання до шляхтича, який обманув її. Зося каже, що разом з ним, Яковом, мстить собі. Хлопець покидає її. Він злиться на себе і мчить на коні, який скидає його. Згодом Якова призначили *«ординарцем надпоручника Кишиштофа Собеського»* [26, с. 97], а через два тижні він їде до Гдині. Відбувається поїздка, під час подорожі він розуміє, що на душі порожнеча. Тим часом Зося їде знайомитися з батьками Кшися. Яків намагається забути дівчину з іншою. Йому залишається 2 місяці до кінця служби, а потім він буде повертатися додому. Якову сумно через коня, якого він має залишити. Він вже встиг звикнути до нього.

Яків повернувся в село. Він пішов на вечорниці, де захопився на мить Мотруною. Дівчині було 16 років, а йому – 22, а вона називала його старим. У Мотруні Яків побачив у майбутньому хорошу дружину. Гандзьо з кожних вечорниць почав проводити дівчину. Яків бачився з Уляною. Вона хвалилася сином і просила ще дочку від нього. Уляна просить про зустріч, а Яків вважає, що це має бути остання зустріч.

Наприкінці 1931 року в село Загоряни приїжджає Зося на машині. Вона шукає Якова і питає дорогу в жінки, яка вказує, куди треба їхати. Коли дівчина приїхала до Якова, то Федотиха стала визирати, хто приїхав. Зося говорила так швидко, що Яків ледве міг щось зрозуміти. Дівчина принесла подарунки для його батьків: *«Простягла мамі Парасці й сказала, що то подарунок їй, мамі коханого пана Якуба. Зося дістала з валізи гарну білу з чистого льняного полотна сорочку й якраз вчасно, бо до хати вступив батько Платон...»* [26, С. 108-109]. Зося хотіла бути із Яковом, а він не розумів, що трапилося між нею і графом Собеським, але однаково підтверджував кожне її слово. Хлопець просив благословення в батьків. Яків хотів, щоб Зося жила з ним у селі, але їй така перспектива не подобалася.

Наш час. Яків все ще чекає на Оленку. Кожного разу, коли він чує стукіт, то йде до дверей, але там нікого нема. Йому дуже самотньо: *«Тиша над нічним селом, сповитим густою темрявою, яке батожить холодний осінній дощ. І серед цієї просякнutoї холодом і дощем тиші біліє, мокнучи, старий, майже столітній дід. Не в силі зрушити з місця, чогось чекає посеред своєї самотності»* [26, С. 113].

Минуле. Важко було Зосі залишатися, зважаючи на те, що Яків змусив її силою: *«Але Яків не відступив. Тої ночі він, по-суті, Зоєю згвалтував. Вона ж після всього довго не хотіла йти до хати й стояла напівгола на вже холодному вітрі»* [26, с. 117]. Після цього дівчина закрилася, а Яків прохав її. Вона залишилася і з часом стала селянкою. Потім дізнаємося про минуле Зосі. Вона була закохана в Тадика, який її молодією спокусив. Він

її використав, потім зрадив, зустрічаючись з іншими. Дівчина не вірила в плітки і чекала на нього. Проходить час, але його нема. Вона дізнається, що Тадик відвідує дім розпусти. З горя дівчина віддалася ловеласу Веславу. Після цього про неї пліткували. Так дівчина мстилася. Вона поїхала до Тарнува, де жив її брат. Вона продовжувала так себе проводити. Вона вирішує помститися і Якову за попередню образу. Граф Кшиштоф Собеський закохався у Зося. Дівчина вирішила цим скористатися і зробила так, щоб Яків служив у графа. Зустрівшись на вокзалі, дівчині здалося, що Яків її не впізнав. Кшиштоф повів Зося на знайомство із батьками. У її кімнату залетів чорний птах з медальйоном, у якій була її фотографія, який вона колись дала Тадикові. Це Зосі приснилося, коли біля неї спав Кшиштоф, але в її руці був медальйон. Дівчина зізнається графу, що вона його не кохає, хоча намагалася це зробити. Кшиштоф думає, що вона його використала, але Зося каже, що ні. Дівчина каже, у кого вона закохана. Вона приїхала до Якова вже вагітною. Зося зізнається в цьому Якову, який приймає це, бо не відпустить кохану нікуди.

Життя Зосі змінилося кардинально. Вона не так планувала. Дівчина звикала до певних умов, а тут: *«виявилось, що тут не було навіть туалету, а опралятися по великому й малому ходили до худоби в хліву, а увечері чи вночі просто за сарай»* [26, с. 129]. Дівчина дуже сильно змінилася, багато працювала, але і Яків пішов на поступки. Згодом через 8 місяців у них народилася дочка Параскева. Коли вона її побачила, то почала молитися по-польськи. Дівчина отримала листа від батьків, у якому вони від неї відреклися, сказавши, що їх дочка мертва. У вересні 1939 року Яків знову пішов до війська. На цей момент у Якова було 3 дочки: Парасочка, Софійка-Зосечка і найменша – Уляночка. Уляна (перше кохання Якова) була хрещеною мамою для найменшої. Зося дізнається, що Уляна була першим коханням її чоловіка. Вона дуже ревнувала, але все ж лишилася з ним. Яків дуже переживав, коли дружина була на одинці з Тимошем.

Яків пішов на війну. Він пережив багато чого, але повернувся живим. Під час однієї з битв він зустрічається з Кшиштофом, якому зізнається, що в нього є 3 доньки, але старша Парасочка не від нього, а Кшиштофа. Яків був у складі Війська Польського. Він попав у полон. Німці пропонували 5000 злотих, якщо полонені будуть на стороні Гітлера і за нього воювати. Яків не погоджується, бо в нього вдома сім'я. Їм назад дають польську форму і він пішки йде, щоб побачитися з рідними. Йому вдається побачитися з рідними. Все змінилося і при владі червона армія. З часом почали вивозити поляків до Сибіру і сім'я Якова почала переживати. Тиміш, чоловік Уляни, почав розказувати, як зміг втекти. Зося дізнається, що старший син Уляни від Якова. У 1943 році Зоська знову

народила дівчинку Ольгу, назвавши на честь двоюрідної сестри Якова, яку перед тим вивезли до Німеччини. У цьому ж році помер Платон, батько Якова. Тиміш став повстанцем. Він кликав Якова, але той не погодився, але вступив до самооборони. Одного разу прийшов брат Гаврилко, який сказав, що треба йти на поляків. Коли Яків про це почув, то перед його очима була Зося і діти. Він застрелив Гаврилка, щоб врятувати свою сім'ю, але про це ніхто не знав. У село зайшла УПА і почали збирати в церкві поляків. Зося з Яковом пішли туди. Дівчина змогла викрутитися, сказавши, що її батько «Броніслав М'ялковський, соратник нашого вождя Юзефа Пілсудського, який був разом з ним в російському засланні, і який стояв з ним поряд під час проголошення незалежності Другої Речі Посполитої 11 листопада 1918 року» [26, с. 158]. Зося багато чого ще вигадала, щоб врятувати себе і сім'ю, тоді капітан її відпустив. Яків потрапив в облогу на початку весни 1944 року. Полонених вивезли в Сілезію, там вони важко працювали і їх погано годували. Одного разу Якову приснився янгол-охоронець, який був апостолом Яковом, братом Ісуса. Він сказав, що Мех має жити, бо вдома його чекають. У бараці, де жив Яків, були люди різних національностей. Німці у печах спалювали полонених. Серед них був і Тадик, перше кохання Зосі. Яків дізнався про це через медальйон, який був у нього. Полонених визволила Червона армія. Кому було 36 років, то брали до неї служити. Якову знову прийшлося йти на війну, але вже в статусі червоноармійця. Вони мали йти в Будапешт, але застрягли в Моравії. Яків носив воду військовим під час битви, але жодного разу куля не попадала в нього. На полі бою він дізнається, що його взвод мають кинути на смерть без зброї. Зенько, побратим Якова, вночі втік, але не він, бо думав про свою сім'ю, яка на нього чекає вдома. Під час бою підривається міна і Яків опиняється в лікарні.

Наш час. Якову стає погано. У нього стався мікроінфаркт. Яків пригадав про свого сина, який був непутьовим, про телефон, який є в нього, але не виходить подзвонити. У цей момент він чує цвіркуна: «Відспівує він мене чи що?» [26, с. 179]. Далі згадує свою Зося, кажучи, що йому пора до неї.

Минуле. Пізньої осені 1945 року активно вивозять людей (куркулів) до Сибіру. У цю категорію потрапили Уляна з дітьми, старі Вергуни. Навесні 1947 року в Якова народився син, якого назвали Артемій. Яків розповів Зосі про Тадика, показавши медальйон.

Наш час. Якову ще все погано. Він веде розмову з цвіркуном на самоті: «Може, й переживу цю ніч. Бо хтось, видно, сторожить мою смерть» [26, с. 183]. Почувши це, цвіркун замовкає і настає тиша, яку герої так боїться.

Минуле. Яків вбиває Трохима. Останній хотів піти здатися, щоб сім'я його вижила, проте він не врахував, що війну підтримував (хоча і фронтовиком був). Яків злякався за свою сім'ю, що за Зосою і дітьми прийдуть. Він не хотів покидати село, хоча була можливість. У цей момент Яків стріляє в Трохима. Його тіло знайшов Петро Варчин.

Наш час. Прибігає Ольга, бо відчуває, що з батьком щось погане трапилося. Вона викликала лікаря, Вікторію Семенівну. Вона сказала, що в Якова мікроінфаркт. Він не хоче йти до лікарні. Потім він чує розмову Вікторії й Ольги. Вони обоє скаржаться. Ольга розповідає про першого чоловіка-алкоголіка, який помер, а згодом був інший, який не кращий за інших. Діти в неї вже дорослі, живуть окремо. Вікторії теж не було легко. Її чоловік зраджує з молодшою від нього, а діти все бачать у школі. Вікторія зізнається Ольці, що вони сестри. Яків починає пригадувати, хто була мати лікарки: *«Перший раз із тими студентами, а потім два ці три рази сама. Худа-худа, аж світилася. Тридцять п'ять літ... Він би й усі сорок дав»* [26, с. 190]. Спочатку Якову було важко прийняти таку новину, бо не знав про дочку. Вікторія раділа, що зізналася йому, бо дуже давно вже хотіла цього. Яків відчув радість, коли дочка його прийняла: *«Типерка думав, що він таки щасливий. Бо якби не та підслухана розмова, то чи й викарабкався б, ці й відпустила б чорна бабушенція...»* [26, с. 193]. Після того як Яків одужав, то разом із Олькою, Вікторією і новим зятем сходив на могилу до рідних.

Минуле. Яків вертався з Олькою з гостини. Мати лишилася у родичів. Коли повернувся, то побачив жахливу картину: вбитими були Зоська-дружина, Улянка, Зоська-дочка. Вижили лише Артемко і Парасочка. Остання тільки через те, що її не побачили. Вона була налякана. Артемка не вбили, бо був маленьким і впізнати їх не міг. Через багато років вмерла бабка-Параска. Їй було 86 років. Параска-внучка вмерла дуже рано, бо їй не виповнилося й 30 років. Парасочці було дуже важко. Після вбивства рідних, вона всього боялася. Дівчина для Ольги й Артемка мамою стала. Згодом Параска працювала на буряках. Вона хворіла. Вийшла заміж і народила донечку Зою. Від неї у Якова були двоє правнуків і один праправнук.

Наш час. Яків ходить на могилу своєї сім'ї. Пригадує, коли був на могилі разом із Кшиштофом.

Минуле. У 1975 році приїхав Кшиштоф Собеський на 9 травня. Він приїхав у складі делегації, яка мала скоро назад повертатися, тому він хотів побачити Зою в Загорянах. Яків розповідає, що трапилося. Кшиштоф разом із Яковом пішли на могилу до Зосі. Вони розмовляли одне з одним, розповідаючи про свої сім'ї. Яків розумів, що

бачаться востаннє. Він був радий з Кшиштофом зустрітись, але після від'їзду машини серце щемило.

Наш час. Яків зізнається Ганні, що він колись убив її батька, Трохима. Жінка каже, що вона вже це знає, бо колись їй розказала мати. У Якова камінь з душі падає, оскільки ця подія дуже гнітила його душу.

Минуле. Яків зізнається у вбивстві Трохима Гандзі. Жінка плакала і била його. Він нікому не розказував, але їй мусив, бо важко було на душі.

Наш час. Яків розмовляє з Вікою. Вона розповідає, що її покинув чоловік, Андрій.

Минуле. Яків пригадує, як судили Тимоша. У той час Уляна з дітьми були в Сибірі. Зося з Уляною листувалися. Ніхто не знав, що насправді трапилось із Тимошем. Пригадує і те, коли його тяжко ранили і він познайомився із Світланою, з якою провів одну ніч. Дівчина верталася назад в Німеччину. Тимоша звинуватили у вбивстві сім'ї Якова. Чоловік знав, що Тиміш не був винним, бо дочка б його назвала. Яків не хотів давати свідчення в суді. Слідчий викликав Параску і змусив її сказати, що вона бачила Тимоша, у дівчинки починається припадок епілепсії. Яків дізнається, що Тиміш в Сибір потрапив із документами вбитого чоловіка, видаючи себе за нього. Прошло 20 років, коли Уляна приїхала в село. Вона хотіла востаннє побувати в рідних місцях. Уляна хотіла знати про суд над Тимошем. Яків з неохотою розповідає. Тимош казав, що він був невинним і не вбивав сім'ю Якова *«Али я ніколи не підняв руку на безневинну жінку чи дитя... Чуєте, ніколи! І твої сім'ї, Якове, я не вбивав... Хай Бог боронить»* [26, с. 228]. Тимоша судили. Уляна розповіла, як її чоловік вернувся, як знайшли його. Вони пом'янули всіх і сходили на могилу до Зосі. Уляна зізналася, що покохала Тимоша на все життя тільки через п'ять років після весілля. Уляна питає, чи колись Яків зраджував Зосі, а він каже: *«Іден раз... Тая жінка, Улясю, мені життя врятувала... А я – не, – сказала Улянка. – Тико й мала за всеньке життя двох чоловіків. Тибє й Тимоша...»* [26, с. 231]. Вони більше ніколи не бачилися. Яків так і не зустрівся із сином від Уляни, а тільки зі своїм онуком.

Наш час. До Якова прийшов Андрій, чоловік Віки. Він поскаржився, що Оля прийшла до нього і змушує вернутися до Віки, але він її не любить. Навколо хати був туман, а після випивки з Андрієм, його стало більше. Яків знав, що він доживе до 100 років. Вся велика родина мала приїхати. Сниться Якову червоний кінь, який тікав від нього, але йому вдалося його спіймати. Він не розумів цей дивний сон. До нього прийшла Ольга і Віка. Вони розмовляли. Віка розповідає, що їй у коханні зізнався молодий вчитель. Яків став часто до Біблії звертатися. У нього були гріхи, тому він хотів

сповідатися, але перед цим мав розказати все Ольці. Якову дуже важко було на душі. Ходив до криниці поставив хрест помолився за нього. Яків прокинувся вночі, бо не спалося. Уночі до нього приїхав син. Якову не вірилося, що він тут. Артем сказав, що вернувся назавжди. Яків заплакав: *«Можна тперка уже й умирати, – подумав Яків, коли син скінчив говорити. – Хоть не, тре' ще таки буде того цвіркуна послухати»* [26, с. 243].

Характеристика персонажів.

Головні герої.

Яків – головний герой, якому вже майже 100 років. Він змінювався протягом всього життя. Ззовні хлопець був гарним молодим парубком: *«високий, не те, щоб вельми, али вищий за багатьох ровесників, худий, али міцний, лице у тебе, казала мама Параска, сину, якби молоком щодень вмиване, руки довгі й жиливі, смішок у сірих очах, з блиском і затятістю пов'язані»* [26, с. 23]. Яків ще незрілий хлопець, який робить різні вчинки, про деякі згодом у зрілому віці жаліє. Першим коханням у нього була Уляна. Дівчина використовувала його. Яків хотів одружитися з нею, але батьки Уляни були проти. Дівчина послухала рідних. Яків викрадає Улянину з весілля, але повертає. Вона хоче з ним проводити час разом, хоча й заміжня. Уляна завагітніла від Якова, а потім і сина народила. Вона ще хоче дітей від нього. Яків піддається на її провокації, але потім іде із села. З вищеназваного можна зрозуміти, що перед нами постає хлопець, який піддається своїм почуттям. У кожній дії він ними керується і не думає про наслідки.

Найбільшим коханням Якова була Зося. Вона шляхтичка, яка вагітною приїхала в село, бо закохалася в простого вояку. Війна змінила молодого хлопця. Він по-іншому дивився на світ. Перед нами постає вже чоловік, який розуміє наслідки своїх вчинків. Яків часто стає перед вибором, який спричинений війною та її наслідками. Варто зауважити, що він ніколи не тікав, а завжди боровся. Коли була можливість, він думав про те, що вдома на нього чекають. Яків робить все можливе, щоб захистити свою сім'ю навіть, якщо потрібно вбити, беручи на себе великий гріх. Про його зрілість свідчить також і те, що він приймає чужу дитину і виховує її як рідну.

У Якова було 4 дочок Парасочка, Зоська, Улянка, Ольга та син Артемко. Старша дочка була від Кшиштофа, яку він виховував як рідну. Найтемнішим моментом його життя стало вбивство дружини Зосі та дітей (живими залишилися Артем, Ольга, Параска). Цю трагедію він проніс крізь усе своє життя, звинувачуючи себе, бо вважав, що Бог покарав його за вбивство Трохима. У зрілому віці Яків намагався вчиняти правильно, але були складні часи та обставини, які впливали на нього. Напередодні свого

100 дня народження він робить підсумки. Яків залишився самотнім, йому дуже складно. Артем далеко і з ним рідко спілкується, а дочка Ольга, хоча і близько, але з нею погані стосунки. На старості літ у його житті з'являється Оленка, яка стає ніби світлом у його темноті. Однак, щоб захистити дівчину, він вбиває коханого Оленки, який неволив її. Знову бере гріх на душу, але по-іншому не знає, як допомогти. Дівчина втікає, залишаючи його знову на самоті, чого так боїться. Він її чекає. Приємним сюрпризом стало поява позашлюбної дочки Віки, з якою проводить час. Яків змінюється він зізнається у своїх гріхах, щоб полегшити свою душу. Для нього це дуже важливо. Наприкінці твору Яків постає вже не таким самотнім. Він шкодує про багато речей, думає, як змінилося б життя, якби не було Зосі. Однак саме вона була найбільшим його коханням. Найбільшим щастям стає поява сина Артема, якого так давно не бачив. Йому хочеться жити і почути цвіркунів.

Зося – молода польська шляхтичка та велике кохання Якова: *«Прекрасна Зося з розпущеним, чорним, як вороняче крило, волоссям. Вона дивилася... Як вона дивилася! Тисяча страхів, крізь які пробивався (так, так!) вогник захоплення, горіли в її очах»* [26, с. 75]. Вона була сильною жінкою, яка проміняла багате життя на село. Перед нами постає жінка з рішучим характером, яка не змінювала свої слова та вчинки. Вона вміла відповідати за них. Незважаючи на зраду, вона діяла як жінка, хоча про неї ходили згодом різні слухи. Дівчина зробила вибір на користь села, переїхавши до Якова: *«Зося не цуралась жодної роботи. Доїла корову, котра все норвила беркицьнути відерце. З якоюсь лютою зятятістю перебирала бульбу й луцила квасолу, орудувала праником, перучи білизну в холодному рові за вбогою садибою, вчилася серпом орудувати, коли прийшли жнива»* [26, с. 129]. Однак дівчина чимало відстояла для себе: Яків зробив нужник, прийняла православ'я, хоча мала *«католицьку ікону Матері Божої Тарнобжезької й крадькома молилася»* [26, с. 130], спала голою, палила. Зося народила 5 дітей і виховувала їх разом із Яковом. Вона була смілива, коли треба було захищати сім'ю. Однак померла молодою.

Уляна – перше кохання Якова. Молода дівчина, яка в юності зробила багато дурниць і використовувала Якова. Вийшла заміж за нелюба, бо послухала батьків. Вона дуже боялася їх та осуду. Однак це не заважало таємно зустрічатися із Яковом і народити від нього сина. Коли її чоловік Тиміш бив, то не дозволяла Якову втручатися. Однак наприкінці твору дізнаємося, що вона закохалася у свого чоловіка на все життя тільки через 5 років після весілля. Після цього вона ніколи його не зраджувала і чекала на нього. Це показує її вірність. Вона народила своєму чоловіку дітей. Уляна була подругою Зосі

навіть, маючи спільного чоловіка, жінки зуміли знайти порозуміння. Уляна стала хрещеною для однієї з дочок Якова. На життя Уляни вплинула війна, насильницьке переселення в Сибір, а згодом і смерть чоловіка.

Другорядні герої.

Тиміш – чоловік Уляни з багатой родини. Він на початку спільного з нею життя бив дружину через її зради. Він змушував її тяжко працювати. Тиміш прийняв чужу дитину і виховував його. Варто зауважити, що згодом він став боротися із радянською владою, яка називала його бандитом. Він вбивав людей, однак згодом він повернувся до своєї сім'ї, яка була вислана в Сибір під чужим іменем. Його судили і потім вбили.

Олька – дочка Зосі та Якова. Єдина дочка, що залишилася живою і була біля батька на старості літ. Вона мала свою сім'ю. У дорослому житті мала погані стосунки із батьком, але вона дбала про нього. Згодом вони краще спілкувалися.

Віка – позашлюбна дочка Якова. Вона приїхала в село, де жив батько і працювала 10 років лікарем. Зізналася ким вона є тільки тоді, коли Якову було погано, бо переживала за нього. У неї є чоловік Андрій, який їй зраджує з молоденькою, а згодом її покидає. Вони мають спільних дітей.

Артем – син Якова і Зосі. Він жив у Росії. Розмовляє російською і має дітей. Однак живе погано і з батьком рідко бачиться.

Парасочка – дочка Зосі і Кшиштофа. Яків її виховував як рідну. Вона бачила вбивство матері та сестер. Померла молодою.

Кшиштоф – польський надпідручник. Він служива разом із Яковом. Зося народила від нього дочку Парасочку. Кшиштоф кохав дівчину, але відпустив її. Згодом у нього з'явилася своя сім'я.

Оленка – молода дівчина-наркоманка. Її рятує Яків. Вона намагається змінитися, але минуле знаходить її.

Тадик – перше кохання Зосі. Він її зраджував. Під час війни німці спалили його в печі.

Роман ховає в собі велику палітру антропологічних тем, які пов'язані з життям людини. Досліджуючи проблематику твору можна з впевненістю сказати, що найбільш глибоко висвітлюється проблематика історичних подій, а точніше їх вплив на життя героїв роману. Описуючи по сюжетним площинам наведених раніше, можна виділити наступні антропологічні теми:

1. Міркування головного героя, Якова, над тим хто він є як людина, та намагання зрозуміти для чого він створений, яка його ціль в житті.

2. Вплив історичних подій на життя Якова.
3. Роль родини в становленні головного героя як особистості, та важливість підтримки з її боку.
4. Вплив війни на долю Якова та його оточення.

2.2. Цілісний аналіз роману «Соло для Соломії»

Роман-сага «Соло для Соломії» В. Лис опублікував у 2013 році. Твір має специфічну назву, вказуючи на ім'я головної героїні, а також те, що вона самотня, тому і соло. Варто зауважити, що насправді життя героїні тісно переплетене з біографіями тих людей, які поруч з нею.

На початку роману ми бачимо трагедію Соломії старшої, яка вийшла заміж за нелюба і народила йому 3 дітей. Після народження Соломії молодшої в родині все крутилося навколо неї. Показано спочатку її дитинство, а потім юність та зрілість: вона повторювала долю своєї матері. Переосмислення життя відбувається вже в старості, коли діти та внуки виросли і живуть власним життям.

Отже, письменник показує становлення Соломії на всіх етапах її життя. Тісно вплітаються життя інших героїв, які були з нею пов'язані.

Тема: зображення життя Соломії та її родини протягом тривалого часу.

Ідея: розкриття ідентичності Соломії від дитинства до старості в історичному та соціокультурному контекстах.

У родинній сазі порушується така проблематика:

1. Становлення Соломії як молодої жінки, як матері.
2. Вплив історичних подій на життя героїв.
3. Війна (повстанці, окупація).
4. Вибір героїв під впливом історичного контексту.
5. Кохання (Соломія старша, Соломія молодша).
6. Зрада (самої Соломії, а згодом її чоловіків).
7. Дружба.
8. Стосунки батьків і дітей.
9. Стосунки невістки та свекрухи (Соломія молодша та Марія).
10. Соціальна нерівність (Руфіна та її чоловік).
11. Вплив суспільства на рішення людей.
12. Традиції та звичаї поліщуків.

Композиція. Роман ділиться на 3 великі частини, які у свою чергу мають свої розділи:

I. «Заспів»: «Поява зірки», «Сестра джмелів», «Фройляйн Саломея», «Весілля серед війни», «Весна заміжньої жінки: гуска», «Тривожне літо: рись», «Три листи в одні руки».

II. «Приспів»: «Біла відьма», «Товаришка Соля», «Кохання і кок-сагиз», «Ноги, вимиті в Дніпрі», «Бунт і викрадення».

III. «Finale»: «Гордіїв вузол», «Господиня великого дому», «Подарована пісня».

Варто зауважити, що вищеназвані розділи показують період становлення Соломії. Перший розділ розкриває дитинство, юність і заміжнє життя головної героїні. Другий розділ показує зрілу Соломію, яка стала матір'ю. Третій розділ показує життя Соломії вже в похилому віці, коли переосмислює все те, що трапилося з нею в юності та зрілому віці.

Експозиція – знайомство з Антіном та його дружиною Соломією, яка народила 2 синів та дочку Соломку. Дитинство Соломки та двох її братів.

Зав'язка – дружба Петра, Павла та Соломії молодшої. Петро йде в ліс, щоб бути партизаном, а Соломка виходить заміж за Павла на зло Петру.

Розвиток дії – нещасливе заміжнє життя з нелюбом, а потім зрада Соломії з Петром. Смерть спочатку Павла на війні, який йде туди через зраду дружини, а потім – Петра, з яким не могла Соломія залишитися через провину перед покійним чоловіком.

Кульмінація – зустріч Соломії з Вадимом і його зрада, а потім народження доньки Марії. Знайомство з Григорієм і знову зрада. Від нього народилася дочка Соломія.

Розв'язка – друге заміжжя Соломії з багатодітним чоловіком Гордієм, з яким народила сина Олега. Життя Соломії після заміжжя.

Епілог – письменник розказує те, що трапилося з родиною Соломії, а також розкриває те, що сталося з Вадимом та Григорієм (чому вони не повернулися до Соломії).

Фабула

Роман починається зі знайомства з Соломією старшою та Антіном. Вони подружня пара, у якої вже є 2 сина Василь та Тарас. Соломія вийшла заміж за нелюба, оскільки в її серці є Степан. Вона таємно стежить за ним. Соломія вагітна. Вона дуже надіється на те, що в неї народиться дочка. Молода жінка звертається до баби Насті Луцихи, щоб вона сказала, хто в неї народиться. Соломія молиться Діві Марії, щоб у неї була дочка, якщо так станеться, то вона назве її Марією.

Автор розказує трагічну історію Насті Луцихи. У молодості вона служила в палаці графа Дарницького. Настя закохалася в сина приятеля графа. Він був молодим і кликав кохану із собою, але вона сказала, що буде його чекати, поки закінчить навчання: *«А тут грянула російсько-турецька війна, студент, без п'яти хвилин інженер, що рвався захистити братів-сербів, а заодно й болгар од бусурманської напасті, записався добровольцем»* [25, с. 17]. Перед тим як піти на війну, вони повінчалися. Молоді провели разом тільки одну ніч. Коханий загинув, а вона народила дочку. Настя залишилася вдовою на все життя.

Баба Луциха провела певні дії. Односельчани казали, що вона відьма. Соломія дуже хотіла почути, що в неї буде дочка. Баба Настя відповіла молодій жінці: *«носити дитину, дасть Біг, таки донечку, випало їй у хороший час. То як котики вербові розпусяться, на котики більше дивись і очима гладь. А то й руками. На травичку диви зелену. Як зацвітуть садки, на цвіт, на бджоли й хрущі, що над ними густимуть, свої пісні співатимуть. А як заспіває справжні пісні соловейко, вечорами найди время, абись спів той послухали ти і твоє дитєтко. Літо настане, квіточки польові покажи донечці, вона все бачитиме твоїми очима і твоею душею. І до першої груші чи яблука прийди, добрі слова скажи»* [25, с. 19]. Соломія робила все те, що їй казала баба Настя.

Одного разу трапилася подія із Соломією. У жнива вона зустрілася із Степаном. Вони почали одне одного дразнити, що закінчилося тим, що молодий чоловік впав і сильно вдарився. З того часу в нього боліла спина і в боку: *«У селі по лікарнях їздити було не прийнято, та й грошей в родині не водилося. Тож покликали Настю Луциху і Варку Харитониху, котрі на травах зналися, а Варчин Демид хребця вправив, то трохи полегшало»* [25, с. 22].

15 вересня 1925 року в Соломії народилася дочка. Вона була дуже щаслива. За звичаєм дитину треба назвати ім'ям того святого, у який день вона народилася. Дівчинка мала отримати ім'я Руфина, однак Соломія була налаштована назвати Марією, тому Антін мав піти до священника і з ним домовитися. Чоловік домовився з отцем Андронієм, але вирішив назвати свою дочку на честь своєї дружини. Соломія молодша була дуже гарною дівчинкою, однією з наймиліших. Того ж дня в Загорянах в сім'ї Кирила Луца народилася дівчинка. Чоловік був слабохарактерним, тому він слухав своїх матір, жінку і дітей. Він послухав отця Андроніна і назвав дівчинку Руфиною. Соломії старшій не сподобалося рішення чоловіка стосовно імені дочки, бо боялася, що вона повторить її долю. У селі народилися влітку двоє хлопчиків на свято Петра і Павла. Батьки їх так і назвали.

Дві дівчинки росли. Соломію молодшу леліяли. Старші брати її любили. Мати не могла налюбуватися донькою, а для тата вона найпрекрасніша. Дівчинка дружила із джмелями. Вони її не кусали, щоб з ними не робила. Це була її своєрідна причуда, яку ніхто не міг зрозуміти. Руфина росла крикливою, тому ніхто в сім'ї не чекав, поки вона закричить через свій каприз і бігли до неї відразу. Петро і Павло бігали за Соломією. Вони нікого не підпускали до неї.

Руфина заздрила Соломії через її зовнішність. Одного разу вона вбила джмелі. Соломія прийшла до неї додому, щоб поскаржитися. Руфина все перекрутила. Прийшли брати Соломії, щоб її захистити, однак рідні Руфини, не послухавши нічого, вигнали дітей і дали стусанів. Після цього Соломія молодша пішла до церкви. Дівчинка зустріла священника Андронія. Вона все пояснила, що сталося, і він дав їй поради. З того часу вона часто ходила до церкви і багато розмовляла зі священником.

У Насті Луцихи була внучка Віталія. Бабця хотіла звести її зі Степаном. Чоловік був самотнім і в нього боліла спина і бік. Настя Луциха подумала, що молоді люди могли б втамувати біль одне одного. У молодості з Віталією сталася трагедія. У п'ятнадцятирічному віці її згвалтували будьоновці і з того часу дівчина боялася чоловіків. Вона не підпускала їх до себе. Дівчина дуже змінилася, бо звинувачувала себе: *«Відтоді, як її знайшли мати і бабуся геть потерзану, у голові дівчини, до того доволі вродливої, щось зрушилося. Стала тихою і неприкаяною, одягалася у все довге й темне і була схожа на монашку. Помагала по хазяйству, читала книжки, що лишилися од батька, видані ще в минулому столітті, а найчастіше сиділа коло вікна й дивилася, дивилася, дивилася»* [25, с. 48]. Віталія повернулася в Загоряни з бабусею. Вона зустрілася зі Степаном. Бабця залишила їх разом. З того часу вони жили в одному будинку.

Восени 1939 року помер отець Андроній. Розпочалася Друга світова війна. Восени 1940 року Тараса забрали до Червоної армії. Соломійка прощалася зі своїм братом і він згадував: *«Тарас того вечора багато чого згадав з їхнього спільного дитинства – ігрища, суперечки, а найбільше все добре, що було між ними. Раптом Соломійка збагнула – прощається, бо має передчуття, що не вернеться. Щемкий жаль охопив її душу»* [25, с. 56]. Тарас надсилав листи. Навесні Василь пішов на шахти, але згодом повернувся з побитою рукою.

Юність Соломії припав на війну. Петро і Павло завжди були біля Соломії. Важкі були часи: чимало сімей вивозили в Сибір, а були й ті, які потрапили до в'язниці. Молоді люди росли і всі навколо розуміли, що перед Соломією буде важкий вибір: *«Павло*

кремезніший і спокійніший, розсудливіший, а Петро – тонший, гінкіший, тихий, та часом як спалахне, мов копиця сіна, в яку сірника кинули» [25, с. 59].

Одного разу після ярмарку сталася жахлива подія. Німці прийшли і хотіли забрати Руфину, бо її ім'я схоже на жидівське. Дівчина кричала, просячи допомоги. Соломія вступилася, тому забрали її. Дівчину взяв із собою Ганс-Йоахім. Німець мав дружину, яка зраджувала, і дочку. Він хотів помститися, а для цього хотів використати Соломію. Німець привів її у свою кімнату, щоб розважитися. Дівчина ніколи не була з чоловіком і не хотіла бути присоромлена. У будинку, в якому німець мав кімнату, жили мати із сином Геником. Йому сподобалася дівчина і він хотів її врятувати. Геник напоїв Ганса і вдарив його по голові молотком. Мати із сином все виставили так, що солдата вбила Соломія. Тимчасом вона втекла. Дівчина бігла дуже довго і її серце колотилося. У лісі вона натрапила на Василя. Брат розповів, що Руфина сказала, що Соломія сама пішла з німцем. Дівчина збрехала, хоча просила допомоги. Василь зізнається, що закоханий у Руфину. Соломія каже, що це поганий вибір. Німці розшукували дівчину, що вбила Ганса. Геніку показували всіх молодих, однак він не видав Соломію.

Руфина зізнається Соломії про Василя. Дівчина знає, що він у неї закоханий, однак з ним ніколи не буде. Вона дразнить суперницю, використовуючи її брата. Формуються партизанські загони. Петро вирішує йти в ліс, а Павло буде допомагати в селі. Соломії такий вибір не подобається. Батьки дівчини кажуть, що вона має виходити заміж. Вони дають можливість їй самій вибирати. Батько дає пораду: Петро лізе в політику (невідомо, що буде з його і її життя, якщо вийде заміж), а з Павлом було б легше, хоча має запальний характер.

Соломія вирішує бути з Павлом, бо хоче простого жіночого щастя. Петра бачить рідко. Дівчина віддається Павлові. Вона виходить за нього заміж. На весілля приходить Петро і дарує незвичний подарунок: *«На Соломіїчній долоні лежало вирізьблене з дерева червоне серце. То не кров. То калина. Соком калиновим зафарбував. Помниш, як ми утрюх у лісі коло Гнатового хутора калину збирали?» [25, с. 101].* Час проходить і Соломія з Петром жили щасливо. Він турбувався про неї, поводився з нею обережно.

Марія, свекруха Соломії, дуже добре ставилася до невістки. Вона прийняла її в сім'ю, допомагала у всьому, підтримувала її. Павло дуже хотів сина, але Соломія не хотіла, ніби щось її відштовхувало. Одного разу Соломія побачила, як падає гуска. Вона побігла на поле, а там був Петро. Він знав, що дівчина прийде за гускою, тому пішов у її сторону. Коли Соломія побачила його, то в серці все сколихнулося, але поспішила піти. Дівчина захищала гуску від Павла, бо той хотів її зарізати на Великдень. Час проходив,

але на душі в Соломії було неспокійно. Навесні з'явився Петро і прийшов до дівчини. Вона його прогнала, сказавши, що вагітна від Павла. Вона була ображена, що у свій час Петро вирішив боротися за Україну, а її лишив.

Влітку загорянці вирішили йти в ліс, бо підступали німці. Тільки Павло залишився в селі (ніхто не міг його вмовити піти): *«– Не поїду і все, тут лишуся, – вперся Павло. – Чули, що розказують, як ще перед хронтом покинутими селами мародьори всякї лаять і все геть виносять, а то й вікна б'ють та хати підпалюють. Треба хоч комусь хазяйство глядіти»* [25, с. 120]. Павло розумів, що хоч Соломія проводила з ним ночі, однак її душа була холодна. Він переживав, що в лісі був Петро. Всі поїхали. У лісі люди розділилися на групи, щоб легше було, якщо когось знайдуть. Павло захистив майно від мародерів, які прийшли. Йому було страшно, бо навколо не було нікого. У лісі Петро дізнався, що Соломія не була вагітна. Одного разу дівчина гуляла вночі і побачила рись. Вона дуже злякалася, а потім крикнула і на допомогу прийшов Петро. Після цього випадку Соломія не могла забути про нього. Вона провела ніч з Петром. Він сподівався, що вона з ним залишиться, однак цього не сталося. Петро почав палити.

Коли повернулися в село, Соломія вирішила розказати Павлові про зраду. Чоловік її дуже побив і прив'язав, щоб вона не могла втекти. Павло пішов з дому, щоб заспокоїтися. Приходить Марія, дівчина про все розповіла. Свекруха відв'язала Соломію і та пішла. Жінка любила невістку і була на її стороні: *«Я не сторож твоїй жінці, – відказала мама Марія. – А той чоловік, од якого жінка до гиншого йде, сам винен – Радій, що живі обоє. Хазяйство нажити мона зновика. А долю згубиш, то ніякими скарбами не заміниш. Проси прощення в Соломочки нашої за те, що наробив, що побив так свою жінку»* [25, с. 142]. Павло з усім не міг змиритися, тому вирішив піти на війну. Він попросив Соломію чекати його до закінчення війни, а потім разом вирішати, що буде далі.

Приходили в села листи від солдат. Руфина не могла не скористатися тим, що до неї залицявся солдат Червоної армії з 2 зірочками, якого звали Олег. Лейтенанту дівчина дуже сподобалася, тому він обіцяв їй писати. Для Руфини листування було смішним, але знало про нього все село, зокрема Василь, який був дуже злим. Листи від Павла приходили два рази на місяць, а Соломія відписувала від імені усіх. Проходив час. Прийшов наказ, що всі, хто вінчалися під час окупації, мали переробити документи. Соломія написала про це Павлові (вона таємно надіялася, що він не схоче знову розписатися), але чоловік дав згоду. Закінчилася війна. Петро прийшов, бо почув новину. Він не з'являвся, бо Соломія розповіла про прохання Павла. Петро дотримався свого

слова і Соломія провела з ним ніч. Батьків хлопця вивезли до Сибіру. Стали молоді люди таємно зустрічатися, бо ж вони дотрималися свого слова. Одного разу прийшли три листи для Соломії. У першому повідомлялося про смерть Павла. Другий лист написав командир зводу про її чоловіка, який загинув героїчно, рятуючи людину. Третій був від Павла, якого чоловік почав писати 9 травня, але не зміг закінчити.

Соломія корила себе за зраду чоловіка. Вона важко переживала втрату. Свекруха Марія та свекор Андрій не хотіли, щоб жінка залишалася з ними: *«Ліпше буде, як до батьків своїх вернешся. Щось придумаєш, чого так. Бо... Сама знайш... Тежко нам буде разом з тобою жити»* [25, с. 168]. Петра теж вбили восени, бо був повстанцем. Василь заспокоює сестру та розповідає, що за Руфиною прийшов офіцер і забирає її.

З того часу пройшло п'ять років. Життя Соломії тривало. Спочатку померла мама батька, а потім – його тато. Дівчина дуже змінилася, а в селі її стали називати солом'яною вдовою. Багато залицяльників було, але вона всім відмовляла. Дівчині снився і Петро, і Павло. Гуску, яку вона оберігала, зарізали. Соломія старша знала, що дочка повторила її долю повністю. Руфина вийшла заміж і стала Раєю. Вона свого чоловіка використовувала, хоча намагалася його просувати, щоб жити в достатку. Руфина часто зраджувала його. Василь поїхав за нею, щоб хоч здалеку за нею спостерігати. Соломія злилася на брата, проте вона нічого не могла зробити. Переживала дівчина за Василя. Про Тараса сім'я не знала нічого. Останнє, що про нього чули те, що він був на кордоні. Приїхала Руфина. Вона розповіла про Василя і кликала Соломію із собою, щоб вона влаштувала своє життя. Дівчина відмовилася. Руфина мала з чоловіком переїжджати до Москви, бо він піднімав по службі.

Соломії подобалося няньчитися з дітьми подруги Віри, Тетянкою і Юрасиком. У 1946 році в село прийшов колхоз. Головою був товариш Федосько Без. Василь повернувся в село назавжди, а Руфина – згодом, на деякий час. Брат розповідав про своє життя, про проведені дні з Руфиною, але вона використала його. Через чотири місяці Василь одружився на Варці. Дівчина сказала батькам, що вагітна від нього. Чоловік має взяти відповідальність за неї. Василь погодився, хоча дівчина збрехала, бо не від нього була вагітна. Варка кохала Василя, але він не звертав на неї уваги, тому була з іншим і завагітніла від нього.

У колхозі працівниці хотіли зробити ланковою Соломію. Вони збунтувалися проти голови, який цього не хотів, але добилися свого. Товариш Без представив Вадима Георгійовича Коробченка, *«новий уповноважений райкому партії по колгоспному»* [25, с. 221]. Він став залицятися до неї. Вони покохали одне одного. Соломія подумала, що

знайшла своє щастя. Чоловік став її називати Солечкою. На роботі всі її поважали. Дівчина повністю змінилася. Щастя тривало недовго. Соломія розповіла про своїх чоловіків. Дівчина завагітніла і розповіла про це Вадимові. У цей момент чоловік зізнається, що він офіційно ще не розлучений, але все робить для того, щоб це трапилося. Вадим поїхав у відпустку на Чернігівщину. Він довго не повертався, проте з'явилася дружина Марина. Жінка чоловіка не любила, а Вадим був з нею через вдячність за врятоване життя. Соломію захищав голова колхозу, тому прогнав Марину. Вадим так і не повернувся.

Голову колхозу звільнили, а новим став Басюта Михайло Прохорович. Соломія не пробачила Вадимові зраду, проте була вдячна за дитину. Вона його жаліла через те, що в нього така дружина. Новий голова був непорядним, бо знущався над жінками і використовував їх для своїх потреб. У Соломії народилася дочка Марійка. У Василя і Варки народилися спільні діти. Вони жили щасливо. Голова признався, що Соломія йому подобається. Вона відмовляє йому. Чоловік погрожує їй, а вона розповідає про Вадима, який її захистить.

Маруся сильно захворіла. Вона звернулася по допомогу до голови. Він хотів з нею переспати, якщо скористається своїми зв'язками. Соломія вдарила його палкою і втекла. На допомогу прийшов брат, який з незнайомими людьми прийшов, серед яких був лікар. Так вони змогли відвести дитину до лікарні. Через місяць Василя заарештували, бо в колгоспному лісі вирубав кілька дерев. Варка плакала, бо чоловікові світило багато років. Соломія знову пішла до голови. Вона вже знала умови і виконала їх. Дівчині було гидко і брудно. Вона змивала все із себе. Соломія сподівалася, що все було варто, а згодом прийшла новина: *«Дали їм, правда, не по «десятиці» й «п'ятірці», а п'ять і три роки. Та відсидять лише рік і вийдуть по знаменитій беріївській амністії»* [25, с. 276]. Дочка росла і Соломія була щаслива. Вона була передовою ланковою.

Помер Сталін. Басюта через свою дружину залишив свій пост. Соломії не було його шкода. Він був у всьому винний. Потім змінювалися голови. Василь через рік повернувся із в'язниці. Теперішній головою був Дударик Микола Федорович за підтримки працівників став головою. Він послав свою ланкову Соломію до Києва разом із делегацією. Для цього жінку підготували, все пояснили, переодягнули. Київ для неї був незвичним. Жінка познайомилася із Григорієм Нечипоренком, який був з Херсонщини. Вони проводили багато часу разом. Соломія закохалася в нього. Григорій розповідав про Херсонщину. Вони багато часу проводили разом. Дівчина віддалася коханому. Одного разу Григорій купив їй ланцюжок. Вона була щаслива. Соломія

проводжала Григорія. Він зізнався, що тільки вчиться на заочному, але неодружений (через що переживала Соломія). Він обіцяв приїхати в Білу Церкву, коли буде сесія, тоді подзвонить. Соломія поверталася додому щасливою. Перед Новим роком дівчина дізналася, що вагітна. Григорій її обманув, бо, коли був у Білій Церкві, він їй не зателефонував. Головою колгоспу став знову товариш Без. Дударик пішов на підвищення в райкомі. Одного разу Соломія побачила статтю в газеті, у якій говорилося про Григорія. Згодом вона змирилася. У неї народилася донечка. Марійка назвала її Соломією. Так у сім'ї було 3 Соломії: мама-дочка-внучка.

Соломію хотіли звільнити через аморальну поведінку. Товариш Без не хотів, намагався через вікно втекти. Жінки змусили його. Він зателефонував керівництву і пояснив ситуацію. Соломія лишилася ланковою.

У село повертається Руфіна. Вона розповідає, що сталося. Дівчина робила аборти через зради, бо сама дітей не хотіла. На роботі в чоловіка сталася біда і він не зміг піти на підвищення. Руфіні це не сподобалося, тому вирішила піти від нього. Вона хотіла кращого життя. На останок її чоловік сказав: *«Якщо захочеш повернутися, я чекатиму»* [25, с. 315]. Зійшлася із педантом Борисом, але недовго змогла бути разом із ним, бо ж теж не зміг отримати підвищення, тому повернулася в село. Дівчина побачила, що в Соломіє є новонароджена донечка Солочка. Вона викрала дитину, але її спіймали на вокзалі з нею. Руфіна знову змогла викрутитися, але зрозуміла, що зробила. Вона хотіла повернутися до Олега, бо його кохає і багато поганого зробила йому. Чоловік її кохав по-справжньому, але вона цього не цінувала.

Соломія вийшла заміж за Гордія, у якого було четверо дітей. Його дружина Тетяна померла через хворобу. Подруга відмовляла, але вона її не послухала. Соломія була на 7 років старшою за чоловіка. У майже 43 Соломія народила сина Олега.

Далі автор знайомить із життям її родини та близьких. Антін (батько Соломії) помер у 81 через другий інсульт. Через рік повернувся Степан. Він поховав свою дружину Віталію 5 років назад, діти стали дорослими. Соломія-бабуся жила разом із Степаном. Вони разом ще прожили сім років.

Дочка Марійка ніколи не питала про батька, а Соломія запитала, а мати розповіла про нього. Соломія старша переживала, що Маруся залишиться самотньою, але даремно – її покохав син Вірки, Юрко. Вони разом поїхали до Одеси. У них було 3 дітей і жили щасливо. Після завершення морської служби Юра назавжди залишився біля дружини.

Соломійка зійшлася із Віталіком, сином Гордія. Вони подалися у Львів, але ніхто не вступив. Соломія завалила екзамен, коли дізнався про це Віталій, то він спеціально так зробив, щоб не здати. Молоді посварилися. Віталій пішов працювати, а згодом призвали на службу. Коли він приїхав, то Соломійки не було. Вона на практиці в Криму, але звідти дівчина не повернулася. Вона написала, що вийшла заміж за Реваза. Він був одруженим і мав дітей. Вони будуть жити в Батумі, а навчання Равез оплатить. Маруся написала листа Віталію і все пояснила по-чесному. Соломія старша шкодувала і Віталія, і свою дочку. Згодом отримали листа, у якому повідомлялося, що Соломія молодша народила дочку Тамару. Приїхала до матері в гості з внучкою і Ревазом. Дівчина сказала їй: *«Мамо, я не знаю, що то було... Засліплення чи щось інше... Ми вдвох як засліпилися. Весна, море... Ой, мамо, що ж мені робити?»* [25, с. 336]. Соломія повернулася з дочкою.

Одного разу прийшов лист із Канади. Він був від її брата Тараса, якого вважали мертвим. Він розповів, що з ним сталося: *«Поки що ж скажу, що в сорок другім році я потрапив на тодішнім Калінінським фронті, куди нас перекинули з Далекого Сходу, в полон. Був поранений і контужений. Та вижив. Далі були всілякі перипетії, пригоди приємні й не дуже, пошуки й помилки, а після війни я опинився спочатку в Західній Німеччині, а потім у Канаді. Тут, помандрувавши трохи, й осів, спочатку в містечку Осідертаун, а потім перебрався до Вінніпег»* [25, с. 339]. У нього була дружина Дженні, діти та внуки. Одну з внучок звати Соломія на честь мами. Син з батьками не зміг би зустрітися, бо їх не було в живих, хоча мама до останнього вірила, що син живий.

Одного разу до будинку прийшов батько Марусі. Вадим розповів про своє життя, що побоявся розлучитися, бо не хотів ламати кар'єру. Крім прийомного сина, Марина народила йому хлопчика. Тепер обоє бізнесмени. Дружина 10 років як померла. Гордій справді турбувався про всіх дітей. Він помер молодим, бо було лише 63 роки через інфаркт. Соломію нагородили медаллю. Вадим знову приїхав і просив пробачення. Він забрав її із собою у великий будинок у Київ. Вадим соромився її, бо одним представляв як хазяйку будинку, а іншим – домогосподаркою. Хоча він з нею добре поводився, дітей її прийняв у гостях. Вона все ж його залишила, повернулася до Загорян. Вадим не прийшов за нею, надіслав тільки листівку і привітав зі святами. Соломія всім розповідала про своє життя. Через рік прийшов лист, у якому повідомлялося, що Вадим помер. У заповіті вказав, що їй залишає будинок. Прийомний син був меркантильним, тому написав, що подасть в суд на Соломію, якщо вона прийде по будинок. Однак їй не треба було нічого.

Згодом Соломія хоче знайти Григорія. Вона розмовляє із секретаркою, яка повідомляє, що начальник осліп. Внук вчить бабусю користуватися мобільним. Вона вирушає на Херсонщину до Григорія. Коли приїхала туди, то їй допомагають знайти село. Григорій спочатку не впізнає Соломію, а потім вона представляється. Жінка все розповіла чоловікові, зокрема про дочку. Племінниця попередила, що вона їй нічого з грошей давати не буде. Соломія запевнила, що вона не за цим приїхала. Григорій дізнається про внучку і правнуків. Обоє розуміли, що більше ніколи не побачаться. Соломія була майже 2 місяці на Херсонщині. На останньому подиху Григорій заспівав їй пісню. Після похорон Соломія повертається в Загоряни. По дорозі дзвонить мобільний телефон. Онука каже, що виходить заміж, а в Київ приїжджає Соломія, внучка Тараса, яка хоче вивчити українську мову.

Характеристика героїв.

Головні герої.

Соломія молодша – головна героїня роману «Соло для Соломії». У творі можна побачити її становлення як жінки, як матері. На початку твору автор розкриває очікування народження дівчинки в Соломії старшої. Таким чином читач може підготуватися до знайомства з героїнею. Вона була дуже бажаною дитиною. Вся увага з дитинства належала дівчинці. З віком Соломія ставала тільки красивішою: *«Соломії йшов п'ятнадцятий рік, вона виросла вже у вельми гарне дівча. Волосся з білого стало світло-пшеничним. На неї задивлялися і загравали з нею не тільки ровесники, а й старші загоренські парубки»* [25, с. 52]. Дівчина виросла сміливою та гарною. Соломія ніколи не хизувалася своєю вродою. Вона любила батьків та братів, бажаючи їм тільки найкращого.

У неї були закохані багато чоловіків, але щастя вона не знала. Дівчина повторила долю матері, коли вийшла заміж за нелюба Павла. Соломія з дитинства дружила з Петром і Павлом. Всі знали, що когось вона має обрати. Вибір випав на Павла, оскільки дівчина була зла на Петра, який пішов у партизани в ліс. Щастя з Павлом не мала, а при першій нагоді вона зустрілася з коханим і зрадила чоловікові. Варто зазначити, що Соломія зізналася Павлу, що була з Петром. Це була перша зрада. Друга сталася тоді, коли, не дочекавшись Павла з війни, знову провела ніч з Петром. Карою для неї став тягар, коли дізналася про смерть чоловіка (який помер, коли рятував іншого). Соломія вирішує не бути з Петром, оскільки відчуває провину. Гине Петро. Для неї це також стає трагедією. На цілих п'ять років Соломія стає солом'яною вдовою. До неї залицяються багато чоловіків, але всім відмовляє. Автор показує трагедію молодої та незрілої дівчини,

яка керується своїми почуттями. Однак з часом перед читачем постає жінка: *«Разом з вишнями і яблуками дозрівала за ці літа її краса. То була вже краса не молоденької дівчини, що причаровує, наче око перший цвіт, не дівоцька сонячність, а дозрівання, стиглість молодої, вродливої і сильної жінки. Дзвеніли дозрілою силою ноги, лебеділи, набирали висоту руки, а легенька паволока диво-очей змінювалася такою виразністю, перед якою не міг встояти, не міг лишитися байдужим жоден чоловічий погляд»* [25, с. 175]. З цього можна зрозуміти, що перед нами вже молода жінка.

Саме тоді вона знайомиться з Вадимом. Соломія хоче жіночого щастя. Вона вірить у те, що каже чоловік. Жінка закохується у нього. Вона вперше подумала, що хоче мати дитину від нього. Соломія пригадала, що ні від Петра, ні від Павла дітей не хотіла. Однак щастя тривало недовго. Вадим був одружений. Він ще не розлучився, хоча обіцяв це зробити. Вадим їде з села, але каже, що повернеться. Однак цього не сталося, а Соломія завагітніла. Спочатку вона чекала його, але потім зрозуміла, що він не повернеться. У Соломії народилася Марійка. Вона не хотіла назвати дочку своїм іменем, бо боялася, що буде таку ж долю мати. З цього моменту перед читачем постає Соломія-мати. Вона здатна все зробити задля своєї родини. Соломія провела ніч з Басютою, щоб брату Василю дали менший термін. Їй було огидно, але про цей випадок із свого життя вона не розповіла нікому. На прикладі цього можна побачити самопожертву Соломії, яка пересилила себе заради рідної людини. Наступним у її житті з'являється Григорій. Будучи вже дорослою жінкою, маючи на руках дитину, Соломія закохується в нього. Вона знову вірить словам чоловіка, однак він її обманує. Григорій обіцяє бути з нею, але не повертається. Соломія знову вагітна. У неї народилася дочка Соломія. Жінка не жаліє ні про що, оскільки в неї є діти, яких так хотіла. З цього стає зрозумілим, що Соломія обирала слабких духом чоловіків, які їй здавалися сильними. Жінка вдруге вийшла заміж, коли їй було за 40 років. Її обранцем був Гордій, у якого вже було 4 дітей. Вона народила йому сина Олега. У цьому вчинку можна побачити те, що Соломія не хотіла бути самотньою жінкою (хоча і мала дітей). Вона хотіла мати когось, з ким можна постаріти разом. Діти чоловіка з часом її прийняли, як і вона їх. Соломія ніколи не робила різницю між своїми і «не своїми» дітьми. У цьому також жінка розкривається як мати.

Отже, перед читачем постає кілька образів Соломії: дитина – підліток – молода та незріла дівчина – жінка – мати – жінка з досвідом. Безумовно, на її життя вплинуло багато факторів: війна, оточення, сім'я. Вона намагалася знайти своє місце в житті. Автор наприкінці твору дає зрозуміти, Соломія змінилася. Вона пробачила зради і

зрозуміла, що не потрібно тримати обіду. Життя все розставило на свої місця. Соломія знайшла щастя у дітях та внуках.

Петро – перше кохання Соломії. У дитинстві він захищав дівчину від всіх, відсторонюючи потенційних парубків. Автор описує Петра так: *«Петро хлопець нічо, і лицем вдатний, і серцем добрий, тико ж завше був більше до неба, ніж до землі привезаний. А до неба нічим і прив'язатися. Далеко воно, як тая Україна була би, за яку він ото в ліс пуйшов, у тую свою вкраїнську партизанку»* [25, с. 87]. Варто зауважити, що хлопець робить вибір на користь служінню державі. Він стає партизаном, не порадившись ні з ким. Його розчаровує вибір Соломії. Він намагається з'явитися в її житті. Перший раз Петро приніс серце в коробці, яка кровоточила через калину. Автор так показує реакцію молодого парубка, який нічого не каже, а лише вручає коробку. Другий раз через гуску відбувається зустріч із Соломією. Він її добре знає, тому користується можливістю. Третій раз вже в лісі, де рятує дівчину від рисі. Автор кожен раз намагається звести героїв, приводячи їх до гріха, який закінчується зрадою Соломії чоловіка. Петро помер, бо був партизаном.

Павло – перший законний чоловік Соломії. З тексту нам стає зрозумілим, яким був герой: *«Павло кремезніший і спокійніший, розсудливіший...А Павло, скажу тобі, хлопець розважливіший, у політику не лізе, чує моє серце, й хазяїном добрим буде, оно сам, щитай, собі воза зробив, і драбиняка, і штильвагу вистругав. І тебе любить, бачу ж, оком сонце тобі на долоні подає»* [25, с. 59, 88]. Дівчина свій перший раз віддала йому, але після весілля все змінилося. Павло дружину на руках носив. Він її дуже кохав, однак бачив, що вона була до нього холодною. Чоловік дуже ревнував через це. Коли Соломія зізналася в зраді, то він її сильно побив і навіть прив'язав її. Варто наголосити на тому, що сам ніби підштовхнув її на це. Оскільки Павло не пішов з людьми в ліс, а лишився захищати пожитки, за які дуже переживав. Автор поставив героя перед вибором, але він його зробив не на користь дружини. Павло вирішує спокутувати свої гріхи, ідучи на війну. Він надіється на те, що після її завершення і повернення, у них із Соломією все наладиться. Павло гине, рятуючи товариша.

Руфина – молода дівчина, яка заздрить красі Соломії. Дівчина була не простою, а перебірливою: *«вже починала крутити хлопцями, як циган сонцем. То до того усміхнеться, пригорнеться, надію подасть, а другого вечора – ні поглядом, ні порухом пальчика не удостоїть. Ну, звісно, другий кавалер і радий. Тико пісня не надовго. То в того носюра, як у бугая ріг, то в того праве око на друге село дивиться. Перебірлива, як дрібний горох, кажуть про таких. Проте Руфина дівка хоч куди – не тілиста, али й не*

худа, на лиці дві маківки зі щік виглядають, а з очей – дві хитрі лисички» [25, С. 59-60]. Вона використовує людей задля досягнення своєї меті. Перший раз сталося, коли вбила джмеликів Соломії. Вона набрехала, що такого не робила. Вдруге трапилося, коли прийшли німці і її взяли із собою. Соломія заступилася за неї і пішла з ними, а Руфина розповіла всім, що суперниця пішла з власної волі. Далі всі, хто був на її шляху, вона обманювала Василя (брата Соломії), чоловіка Олега, своїх численних коханців. Дівчині не подобалося ім'я, тому при першій можливості змінила його на Раїсу, оскільки соромилася свого походження. Руфина викрала донечку Соломії, бо дуже її хотіла. Вона викрутилася із цієї ситуації. У цей момент вона розуміє, що дуже кохає свого колишнього чоловіка Олега, якого залишила, бо він не зміг піднятися по кар'єрній драбині. Руфина усвідомлює, що зробила багато погано і сподівається, що чоловік її назад прийме.

Вадим – коханий Соломії, який з'являється у її житті на деякий час. Він був уповноваженим по 5 колгоспах. Соломія відразу зауважує: *«очі в нього зовсім не голубі, не блакитні, не такі, як у неї, а швидше світло-сірі, з синюватим відливом, відблиском, наче небо, яке затягла легенька напівпрозора хмаринка, що затулила на мить небесну блакить і сонце» [25, с. 225].* Він гарно залицяється до Соломії. Чоловік говорить гарними словами. Він зачаровує дівчину так, що їй все одно, що чоловік ще все не розлучився з дружиною. Пил, який напустив Вадим, швидко зникає, коли він не повертається в село, а приїжджає його дружина. Автор змальовує слабохарактерного чоловіка, який не здатний самостійно приймати рішення. Оскільки він боїться втрати посаду, тому не покидає дружини. Наприкінці твору письменник показує, як склалося його життя. Після смерті дружини, аж через десять років він з'явився у житті Соломії. Автор зображує слабохарактерного чоловіка, який залежить від інших. Вадим соромиться Соломії, коли та, вже будучи бабусею, приїжджає до нього, скільки він статусний чоловік, а біля нього не може бути така жінка. Таким чоловіком постає перед нами Вадим.

Григорій – коханий Соломії, який з'являється після Вадима. Він розпочинає знайомство з брехні. Оскільки йому соромно признатися, що він ще студент. Григорій гарно залицяється, однак також обманує Соломію. Його цікавлять комбайни і степ. Соломія багато розповіла йому із свого життя. Він ставить на перше місце роботу, оскільки хоче бути передовиком. Автор нам показує молодого кар'єриста, який ще нічого не має, але всього хоче, ламаючи життя Соломії своїми обіцянками. Наприкінці твору перед нами постає сліпий чоловік (через хворобу), який помирає молодим, який так і не досягнув своєї мети, але шкодує про свої вчинки і просить вибачення.

Другорядні герої

Соломія старша – мати Соломії молодшої. Вона вийшла заміж за нелюба, від якого народила трьох дітей. Вона хотіла мати дуже донечку і її мрія здійснилася. На старості літ після смерті законного чоловіка змогла жити разом із своїм коханим Степаном.

Антін – батько Соломії, який дуже кохав свою дружину. Він чекав на народження донечки. Чоловік пішов наперекір дружини, бо назвав дитину на її честь. Він був хорошим батьком для своїх дітей. Коли Соломія мала вибирати за кого вийти заміж, то батько дав їй пораду, але і вибір.

Тарас – брат Соломії. Він зник під час Другої світової війни. Він писав листи додому, які з часом перестали приходити. Автор розкриває наприкінці твору, що трапилося з Тарасом, але не розкриває деталі. Він вказує, що молодий чоловік потрапив до Західної Німеччини, а потім – у Канаду. Життя в нього склалося добре: має дружину, дітей і внучку Соломію (на честь мами). Письменник вказує на те, що поки був СРСР, Тарас не міг повернутися, а тільки після здобуття незалежності України він насмілювався зв'язатися із рідними (хоча батьків живими не застав).

Василько – брат Соломії. Він був закоханий у Руфіну, яка його використовувала. Він працював на шахті, щоб не йти на війну, але побив руку. Хлопець тривалий час їздив за Руфіною, але, коли та поїхала в Москву, то він повернувся в село. Згодом він одружився на Варі. Василько прийняв чужу дитину, але і своїх мав від дружини. Все життя він був з нею і любив всіх дітей.

Варя – дружина Василька. Вона його кохала, але він не звертав уваги. Дівчина придумала план, як його на собі одружити, та все не зовсім так сталося, як вона хотіла. Варя у всьому зізнається Соломії. Вони стають подругами. Василько все-таки на ній одружився.

Марія – старша донечка Соломії. Вона не повторила долі матері. Марія мала чоловіка-моряка, дітей, а потім і внуків.

Соломія – менша дочка Соломії. Вона повторила долю матері, але вчасно схаменулася. Її коханий прийняв її назад разом з дочкою, яку народила від чоловіка-грузина, який був набагато старшим за неї.

Марія – мати Павла. Вона дуже любила свою невістку Соломію. Марія хотіла, щоб дівчина вийшла заміж за її сина. Вона захищала Соломію перед Павлом, коли та зізналася у зраді. Марія не змогла пробачити тільки тоді, коли дізналася про смерть Павла, а Соломія не дочекалася його.

Так як і в попередньо розглянутому творі, ми можемо спостерігати також дуже велику наявність антропологічних тем. Ці теми в першу чергу порушують питання труднощів життя самотньої жінки. Також дуже важливо зазначити поняття жіночого щастя для головної героїні, оскільки їй важко вдається знайти його і в пошуках вона стикається з багатьма труднощами. Не менш важливим є історичний контекст твору, оскільки події описуються під час Другої світової війни, та післявоєнний період у житті героїв роману. Дослідивши твір та події описані в ньому, можна визначити наступні антропологічні теми:

1. Доля самотньої жінки, Соломії, та становлення її у ролі матері.
2. Питання кохання та зради у творі.
3. Вплив воєнних часів на життя та побут героїв.

2.3. Цілісний аналіз роману «Країна гіркої ніжності»

Родинна сага «Країна гіркої ніжності» показує життя трьох поколінь жінок. Вони належали до різних епох: Даздраперма – СРСР, Віталія – розпад СРСР та 90-ті роки, а Олеся – Помаранчева революція в незалежній Україні. На долю цих жінок вплинула історія та суспільство. Роман є особливим тим, що він поділений на дві великі частини. Назва твору розкриває те, що головні героїні переживають свої розчарування, однак знаходять щастя, хоча по-різному.

Тема: зображення життя трьох поколінь жінок Даздраперми – Віталії – Олесі.

Ідея: розкриття становлення Даздраперми – Віталії – Олесі як жінок на тлі історичних подій в Україні та Польщі в ХХ та ХХІ століттях.

У родинній сазі порушується така проблематика:

1. Становлення Даздраперми – Віталії – Олесі як жінок.
2. Кохання.
3. Зрада (Едик – Віталія, Ярослав – Олеся).
4. Дружба (Олеся та Лілька).
5. Стосунки бабусі – дочки – онучки.
6. Вплив історичних подій на життя героїв (репресії 1930-х, Друга світова війна, 90-ті роки ХХ ст., Помаранчева революція у ХХІ ст.)
7. Вплив суспільства на рішення людей (ТеБе і дитбудинки для ворогів народу, партизани і влада СРСР та ін.).
8. Сирітство (звичайні дитбудинки та дитбудинки для ворогів народу).
9. Удочеріння (Даздраперма і Віталія, Віталія і Олеся).
10. Життя репресованих (батьки Даздраперми, Матвій Білітюк).

11. Здобуття посад за часів Сталіна (донос Олександра Терентьєва на батька Дази).

12. Еміграція (дружина та дочка Андрія).

Композиція. Роман ділиться на 2 великі частини «Біда і радість» та «Серце сьомого року». У першій є 25 розділів, а в другій – 24. Варто зауважити, що вони назви не мають. Життя та стосунки трьох поколінь жінок розкриваються протягом усього твору на тлі історичних подій, а саме: репресії 1930-х років – Друга світова війна – 90-ті ХХ ст. – Помаранчева революція

Експозиція – опис подій за сім років до основних, тобто поява бабусі Дази і хвороба Віталії.

Зав'язка – передача опіки бабусі Дазі над Олесею через хворобу дочки; поява Едика в житті Віталії; визнання батьків Дази ворогами народу.

Розвиток дії – життя Дази в дитячому будинку для дітей ворогів народу; поява Люби Лук'янченко (нове ім'я Дази); Віталія йде на зустрічі з Едиком до в'язниці; робота та життя Віталії у в'язниці; перший шлюб Віталії; життя Олесі в Києві.

Кульмінація – удочеріння Віталії Дазою та її життя з нею; удочеріння Олесі Віталією; поява Андрія Лісовця в житті Віталії (її одужання); кохання Олесі до Ярослава; поява біологічних батьків Олесі.

Розв'язка – пошуки Дази Матвія Білітюка, батька Віталії; Олеся покинула Ярослава через зраду і корисливість; вагітність Олесі; хвороба Віталії.

Епілог – проведення спільного часу Дази, Віталії, Олесі; смерть Віталії; прихід Матвія Білітюка, який не застав у живих дочку.

Фабула

Роман розпочинається з того, що автор читачам розкриває ті події, що відбулися за сім років до основних. З них нам стає зрозуміло, що у квартирі проживають мама Віта з дочкою Олесею. У їх двері стукають. Вони думають, що прийшла сусідка, однак була жінка похилого віку, яка представляється бабусею: «*А я твоя бабуся. Дозволиш зайти?*» [19, с. 12]. Дівчинка жінку не знає, оскільки мати розповідала про те, що вона була сиротою. Для доньки ця зустріч була важкою. Це стає зрозуміло через те, як автор описує стан Віти, яку бачить Олеся: «*Заходить, дивиться на прийшлу жінку і... Олесі раптом здалося, що мама от-от упаде. Заточується, це точно. Шукає опори. Обтирається на стінку.*» [19, с. 13]. Далі жінки йдуть розмовляти. Для Олесі все було дивним. Мати та бабуся намагаються пояснити, що трапилося. Спочатку дівчинка дізнається, що бабусю звати Даздраперма Романівна, що розшифровується як «*Да*

здравствуєт первое мая» [19, с. 15]. Таким чином автор нам показує вплив тодішньої влади на всі сфери життя. Далі бабуся показує свій характер, коли стверджує, що зі своїм іменем помре. Вона є твердою у своєму рішенні. Згодом жінки розповідають причину їх розриву. Олеся розуміє, що колись її мама закохалася в бандита Едика. Вона тоді була ще підлітком. Едик потрапив до в'язниці. Мати кинула навчання в інституті і пішла за ним до в'язниці в якості спочатку прибиральниці, а згодом – санітарки. Закінчила медучилище і стала медсестрою працювати. Їх роман тривав 10 років, а після свого звільнення Едик не зв'язувався з мамою. Так стверджувала бабуся, але Віта заперечувала. Даздраперма завжди знала, що було з дочкою. Олеся дізналася, що мама багатьма речами пожертвувала, щоб все дати своїй дитині.

Віта поринає в минуле. Вона згадує своє знайомство з Едиком. З якого стає зрозумілим, що звернув увагу на неї саме чоловік. Він був значно старшим за неї. Коли його посадили до в'язниці, то він став писати листа до Віти. Він передавав його їй через свою сестру. Дівчина не відповідала на них, але й матері не розповідала. Листи в неї викликали дивні відчуття: *«Віта мусила признатися собі: так, його? Але вона не тільки боялася. Щось більше за страх жило вже в ній. Жило й ворушилося, от яка біда. Вона зовсім не боїться. Жодного злочинця, грабіжника і хто він іще... Жодного. Вони огидні, чужі. Противні. І ще... Вона радянська піонерка. Гарна, розумна дівчинка, донька розумної мами. Чемна. Зі своїм життям, у яке брутально вторгаються.»* [19, с. 27]. З цитати стає зрозумілим, що дівчинка переконувала себе. Можливо, у цей момент у неї почали виникати почуття до Едика. Далі Віта виринає зі спогадів. Мати каже доньці причину приїзду бабусі. Вона намагається казати не все, але Олеся розуміє, що мати важко хвора, бо в неї рак.

Для Олесі все дивне. Вона ображена на маму, що та їй брехала. Бабуся для неї чужа людина, яка холодна по відношенню до неї та матері. Дівчинка заглибилася у свої думки. Вона бачить перед собою двох чужих одне для одного людей. Олеся намагається викликати в них емоції, взявши обох за руки, але в неї були дивні відчуття. Дівчинка розуміла, що вони щось приховують і не розповідають їй. Сім'я пішла гуляти в місто. Бабуся пояснює, що вона колись тут була. Олеся у своїй голові намагається все розкласти по полицях, але це не виходить. Гуляючи містом, вони бачать різні вулиці, собори. Дівчинка втекла від них. Вона не могла змиритися з напругою, що була між ними. Віта із Даздрапермою лишилися удвох. Донька висловлює прохання до матері: *«Олеся надто поетична натура. Поетична і вже здатна до самокопання, більшого, ніж було колись у нас із тобою. Полюби її такою, як вона є, якщо зможеш»* [19, с. 38]. Даза в подумках

стверджує, що приїхала б і так, почувши від Віти, що в неї остання стадія раку без метастазів. Вони йдуть шукати Олесю, яка, мабуть, пішла до річки. Вони йдуть з Люцького замку в пошуках дитини.

Віта поринає в спогади. Вона пригадує той час, коли почала листуватися з Едиком. Це була її таємниця, яку не розповідала матері. Вона кілька разів намагалася розкритися, але в неї не виходило. Листи дівчина ховала, щоб їх не знайшли. Віті їх передавала Зіна, сестра Едика. Одного разу в листі чоловік написав, що хоче її бачити. Вона не могла з ним зустрітися, бо ж якось потрібно пояснити мамі. Одного разу до неї прийшла трієчниця Люда, яка запропонувала поїхати до її бабусі в село. Це було не просто так, бо її потрібно підготувати до вступу. Так з'явилася можливість побачитися з Едиком. Віта збрехала мамі, але дівчина дуже хотіла, щоб її спинили: *«Як би їй хотілося, щоб раптом на вулиці з'явилася мама. Перетнула дорогу й не пустила у цю поїздку. Мама її ніколи не біла. Хіба словами. Докором — легким, спокійним, майже невагомим, який, проте, вдаряв об лице, роз'їдав душу»* [19, С. 46-47].

Віта вже кілька днів знаходилася в онкодиспансері. Її поселили, як медсестру, у двомісну палату. Сусідкою в неї була Софія. Вона була багатодітною матір'ю та мала вже й внуків. Одного разу до неї прийшли. Віта вдома всім сказала, коли треба до неї приходити. Софію провідали діти з внуками, зокрема і Настюня. Дівчинка попросилася піти з Вітою на вулицю, яка хотіла їх залишити, щоб не заважати. Дитина почала розповідати про свого коника. Віта в той момент заплакала, бо знову пригадала той час, коли їхала до Едика. Вона дуже боялася, оскільки з нею була Зіна, яка її не любила (тільки з часом дізнається причину). У спогадах пригадала всі ті почуття, які в неї виникали тоді, тому і розплакалася. Вони повернулися до палати. Прийшла її мати, шукаючи Олесю, яка її обманула. Дочка Віти сказала, що недолюблює бабусю. Вперше мати побачила жорстокість своєї дочки, коли та сказала, щоб Даза поверталася назад у Київ. У цей момент у Віти в голові з'являються докори: *«За літа, що кудись поділися і не вернеш. За впертість і довголітнє мовчання обох, яке триває, і вона не знає, як його розрубати. За все, що було й не збулося. За втрачений світ у роках їхнього роз'єднання. За те, що було так, як не мало бути»* [19, с. 54]. Віта знову повертається в потяг, який віз її до Едика. Вона була рада, що Зіна з нею мало говорила. Дівчина несла в подарунок книгу поезій Володимира Сюзюри, якого вона так любила. Віта з його віршів розуміла, що поет був контрреволюціонером. Під час поїздки вона згадала похорон Володимира Сосюзюри, на який пішла. Там побачила іншого поета, Андрія Малишка. Заради цього вона втекла з уроків. Хоча Віта активно готувалася до вступу, щоб бути лікарем, якщо мати

не змогла через неї. Дівчина вирішила це ще в сьомому класі. Віта, крім поезії, несла із собою картату сорочку, яку купила для Едика зі своїх заощаджень. Зіна сказала, що передати через шмон не зможе, але, якщо вдягне на себе, то є шанс пронести. Віта і Зіна прибули до в'язниці. Їх обшукують і Зіна дає гроші через рубашку. Вони зустрілися в кімнаті для зустрічі з Едиком. Він був радий бачити Віту. Йому сподобалися її подарунки, а особливо, рубашка. Вона зняла із себе її, а Едик почав її нюхати. Віта читала по пам'яті його листи, а Зіна розповідала про те, що вдома. Сестра вийшла, бо попросив брат. Едик наказав зняти труси Віті, а та підкорилася. Дівчина пообіцяла чекати Едика, а йому до виходу ще 1,5 роки.

Даза вдома чекає на внучку. Олеся прийшла на підпитку. Дівчинка була дуже злою. Вона сказала образливі слова бабусі. Потім лягла і зробила вигляд, що спить. Тим часом Даза згадує своє дитинство. Як вона любила, коли проводила час з татом. Вона завжди його чекала. Проте одного разу дівчинка почула розмову батьків, з якого зрозуміла, що батька мали назвати ворогом народу. Вони хотіли покінчити життя самогубством, поки за ними не прийшли, однак через те, що дочці стало погано вони батьки не встигли нічого зробити. За батьком Дазі прийшли з НКВД.

Даза вирішує піти погуляти. Олеся вибігає за нею, бо подумала, що та пішла і залишила її. Потім бабуся вирішує розповісти про гарні часи з дитинства, проте дівчинка засинає.

Далі читач опиняється в палаті Віталії, де Софія, її сусідка розповідає свою таємницю. У неї є дочка Софія, яка вирішила стати актрисою і все покинула. Мати дуже цього соромиться. Вона вирішує піти на виставу, у якій Софія молодша грає, проте дізнається, що в неї є лише кілька слів у п'єсі. Мати розчарована, оскільки дочка живе в скрутному становищі, однак та сама винна в цьому. Софія старша не хоче її бачити, навіть на похороні її не має бути. Чуючи ці слова, Віта пригадує свою ситуацію і повертається в минуле. Коли вона приїхала в село до бабусі Люди. Дівчина пішла на дискотеку з Людою, проте поверталася сама. У неї в голові крутилося тисячі думок. До Віти почали приставати хлопці, щоб вони відчепилися, дівчина зізнається, *що «у мене хлопець в тюрмі, – аж дзвінким голосом відчеканила Віта. – Він авторитет»* [19, с. 92]. Далі автор повертає героїню в наш час. Віталія пише листа Софійці молодшій, у якому розповідає про її хвору матір. Вона віддає їх Дазі, щоб та надіслала.

Даза повертається в минуле. Батька з матір'ю забрали. Дівчинка опинилася в дитячому будинку для ворогів народу. З неї дуже знущалися однолітки. Дівчинці там важко жилося: *«вихованці й вихованки поділялися на дві категорії: ті, що відмовилися*

від батьків-ворогів, і ті, котрі трималися, як Соня. Тих, що не хотіли відмовлятися, виховательки, вчителі й вихованці, котрі відмовилися, теж вважали ворогами народу» [19, с. 96]. У дитбудинку дітям «промивали мізки», оскільки змушували відмовлятися від прізвища та по батькові. Так Даздраперма Снігурівець стала Рубцова Даздраперма Миколаївна. Всі мали доводити вірність Сталіну. Дівчинка хотіла змінити прізвище на Єжова, як найближчого соратника Сталіна, але їй цього не дозволили. Коли він став ворогом народу, то до Дази знову стали чіплятися. Дівчинка старанно вчилася, щоб показати всім себе. Вона хотіла, щоб побачили її зміни. Тетяна Борисівна, вихователька, помітила старання дівчинки і покликала до себе. Даза була дуже рада. Тетяна Борисівна змусила роздягнутися дівчинку, а потім її тріскою била. Після цього треба було помити її ноги, а згодом і сон оберігати. Так було кілька разів. В один з таких моментів вихователька розповіла про листи матері Дази, які вона прочитала, бо так треба було. Життя дівчинки змінилося на краще, оскільки вихователька мала владу.

Віталія знову повернулася в минуле. Вона дочекалася Едика із в'язниці. Він повернувся до неї. Чоловік подзвонив їй, щоб зустрітися. Віта збрехала матері, що йде на день народження до подруги. Едик влаштував для дівчини вечерю. У цьому допомогли його кориші. Віта віддалася Едику, то був її перший раз. Казка тривала чотири місяці. Даза знала, що в дочки хтось з'явився, але вона не спішила її з ним знайомити. Одного разу Едика спіймали і посадили до в'язниці. Віта ходила на всі суди. В ізоляторі зустрілася з Едиком. Він сказав, щоб дівчина не чекала. Чоловік збрехав їй, бо вірші, що надсилав, то залишені іншим ув'язненим, який помер. Едику дали 10 років.

Даза в минулому. Їй дістали листа, якого вона порвала. Соня, дівчинка з дитбудинку, яка відмовлялася відрікатися від батьків, принесла шматочки листа. Вона була дуже вдячна. Тепер Даза веде подвійне життя. Вона не може зберігати цю таємницю. У неї піднялася температура, а потім, коли розповідала про листа ТеБе (Тетяна Борисівна), то знепритомніла. Даза опинилася в лікарні через вітрянку. Її провідувала Соня, яка згодом теж захворіла. Коли вони повернулися в дитбудинок, то дуже зблизилися. Дівчата дізналися, що Аня Боровко скоїла самогубство. Звільнили директорку і виховательку, а ТеБе підвищили.

Віта пригадує, як все покинула заради Едика. Дівчина остаточно вирішила, що поїде за ним. Вона буде працювати санітаркою, щоб бути поруч з ним. Віта й Едик хотіли одружитися, проте дівчина не могла б працювати у в'язниці, тому вони відклали ці плани. Вона робила кілька разів аборт. Перший раз її вмовив Едик, а про другий раз Віта вже нічого не казала. Дівчина писала листа матері, а та відповіла їй: *«Дякую, що ти є.*

Я тебе чекаю. Я тебе завжди чекатиму. Я тебе чекатиму. Мама» [19, с. 152]. Едик звільнився з в'язниці, проте до Віти не повернувся. Дівчина лишалася у в'язниці працювати до того часу, поки її майже не згвалтували. Згодом їй зізнався в коханні Тимур Косик, який спеціально пішов у в'язницю працювати, щоб її бачити. Вони одружилися, проте матері він не подобався: *«У нього недобрі очі. Рухи, наче він щось приховує. Від себе. У нього мова неприродно побудована. Слова наче підозрюють одне одного»* [19, с. 167]. Слова Дази справдилися. Тимур Віту бив, бо ревнував до Едика, якого в її житті вже не було. Дівчина завагітніла, але зробила аборт. Вони розлучилися. Віта більше не могла мати дітей. Однак у неї з'явилася Олеся. Віта все влаштувала, бо мала вже зв'язки. Молода дівчина завагітніла, а аборт робити пізно, тому вона таємно народила. Віта робила собі живіт, коли настав час рожати, то поїхала в село, де народилася Олеся й офіційно удочерила її. Згодом Едик на 15 років потрапив до в'язниці через убивство, якого не робив. Зіна вбила тодішню його жінку через ревності. Виявилося, що вони були зведеними братом і сестрою. Зіна кохала Едика. Чоловік взяв всю вину на себе, хоча слідчий знав, що не винний, але на нього в них був зуб.

На дитбудинок наближалися німці. Всіх мешканців евакуювали. Ешелон з дітьми і вихователями причепили до цистерни з паливом. Внаслідок обстрілу він загорівся. ТеБе була сильно поранена, а Соня вмерла на руках у Дази. Дівчинка важко переживала втрату найріднішої людини, далі ще були часи поневірянь.

Віталія з кожним разом поринала в сум. Вона розуміла, що багато пропустить у житті Олесі. Жінка сподівалася, що її мати, Даза, буде поруч онучки. Віталія уявляла весілля Олесі: нареченого, гостей, ресторан. Потім вона пішла в ресторан, щоб поцікавитися про замовлення. У приміщенні знаходився чоловік, на якого не дуже звертала увагу, бо була у своїх думках. Віталії стало погано, тому вирішила повернутися в онкодиспансер. Повертаючись додому, вона знайомиться з чоловіком, який зацікавився нею. Жінка відразу каже, що в неї рак, відштовхуючи його, однак він приходять до неї в лікарню. Він представився як Андрій Лісовець, який працює вчителем. Олеся також з ним познайомилася в лікарні. Він їй сподобався. Віталія та Андрій стали більше часу проводити разом: *«Вони говорили про життя, поезію, яку обоє справді любили, про багато що і що завгодно. Віталія теж децю розповіла про себе. Надвечірні прогулянки – по території диспансеру, а то й у місто – стали своєрідним ритуалом, без якого незабаром обоє вже не могли жити»* [19, с. 186]. З часом лікар повідомляє, що пухлина у Віталії зменшується, але ще треба лікування.

Олеся виросла і стала молодою дівчиною. Вона переїхала до бабусі в Київ. Їй дуже подобалося місто. Дівчина вивчилася на секретаря-референта, але бабусі не подобалася така перспектива. Згодом вона пішла працювати в державну установу, але вчилася на заочному на філолога. Її керівником був Ігор Леонідович, якому було 35-40 років. Згодом Віталія розуміє, що вона потрапила на роботу через те, що сподобалася чоловікові. Вона ніколи не робила нічого аморального. На роботі стали пліткувати, бо не розуміли особливого ставлення Ігоря Леонідовича: *«Лідка Бартєнова визнавала. Живе з бабусяю, бабця – медсестра, ну, чи була медсестрою, сама з провінції, десь із Західної, з Луцька, чи що. Лорка каже, що в сауні її не помічала. На роботу вроді на метро їздить. Ти диви – загадка природи»* [19, с. 198]. У Віталії є подруга Лілька. Вона була її підтримкою, коли переїхала в Київ. Вони багато разом пережили. Лілька любила хвалитися своїми походеньками, але Олеся розуміла, що подруга дещо перебільшує. Одного разу дівчати пішли на Майдан. Лілька познайомила її з Ярославом. Олеся відразу закохалася в нього. Вона розуміє, що з подругою стануть суперницями, але просто віддати коханого хлопця вона не може. Подруги сваряться. Олеся зізнається на роботі, що не раз була на Майдані. Вона ніякі документи з держустанови не виносила. Її попереджають, зокрема і про Ігоря Леонідовича, проте дівчина не розуміє, що їй хочуть цим сказати. Олеся вирішує, що, мабуть, треба відступити, бо Лілька її підтримувала і вона першою закохалася. Дівчина хоче поїхати в Луцьк, де живе щасливо її мама з Андрієм. Олеся дуже любить вітчима, бо вона завдячує йому мамою, але в неї є і певні сумніви: *«Мама ображена за те, що вона її покинула, поїхала до бабусі. Але ж у мамі є дядько Андрій. Якого вона, Олеся, поважає за те, що він зробив для мамі. Але не може бути з ними обома. І їй так хотілося до Києва, але не в цьому річ, не в цьому. Невже вона таємно, в глибині душі, на самому денці, заздрила мамі, її несподіваному щастю? Ревнувала до дядька Андрія? Вона б хотіла зустріти такого чоловіка»* [19, С. 212-213]. У Луцьку до Віталії приходить біологічна мама Олесі. Вона хоча побачити дочку. Віталія не повідомляє, де дівчинка, оскільки не має на неї права. Жінка боїться того, що трапиться, коли Олеся дізнається правду.

Подруги побилися за Ярослава, однак хлопець повернувся в Луцьк, бо пройшла його відпустка і мали бути вибори. Дівчата важко переживали. Настало 25 грудня, яке в начальника було позначено п'ятьма плюсами. Олеся їде до нього додому, де Ігор Леонідович зізнається, що він її батько. Чоловік шкодує, що так вчинив і просить вибачення і хоче налагодити стосунки з нею. У цей момент забігає жінка, яка представляється її мамою. Вона вважає, що Олеся не може так з нею говорити. Дівчина

тікає, однак батько переживає за неї і піднімає всіх, щоб знайти дочку. Олесі нічого від нього не треба. Вона ображена на всіх, що їй брехали, зокрема на маму Віталію.

Даза вперше на Волині опинилася в 1949-му році. Вона з Валерією не хотіла повертатися в дитбудинок для ворогів народу, а краще у звичайний чи в училище. Дівчата перейшли в іншу область і сказали, що сестри, їхні батьки загинули. Так з'явилися Тамара та Люба Лук'янченки (Валерія і Даза). Спочатку були швачками. Даза вивчилася на медсестру і працювала за фахом у селі на Волині. Дівчина боялася, що про неї дізнаються правду. У голові називала себе Дазою. Вона мала доповідати про чужинців. Одного разу все-таки прийшов чоловік, що просив марлю. Вона дала, але не донесла на нього. Потім він приходив ще кілька разів. Згодом її повели в ліс, де була вагітна жінка з бронхітом, яка просила врятувати її дитину.

Даза повідомляє онучці, що їдуть в Луцьк, бо Андрій зник. Він поїхав зустрічати дружину з дочкою і внуком і не виходить на зв'язок. Даза з онучкою їдуть на Волинь. У цей момент пригадує чоловіка, який знов прийшов до неї, бо жінка не могла народити. Вона одужала, але була ще більш худою. Їй було дуже важко народжувати, однак на світ з'явилася дівчинка. Чоловік повідомив, що жінка з дитинкою поїдуть в інше місце, бо скоро зима. Цього не сталося, у лісі був бій, бо все вигоріло навколо. Даза подумала, що всі загинули, однак почула плач і знайшла дитину. До вечора добралася назад у медпункт, а вранці пішла до Мокрини і сказала, що їй підкинули дитину і потрібна годувальниця. Дазу ретельно допитували: *«Даза повторила їй голові лучинецького колгоспу, якому повідомила про знахідку, їй лікарів райцентрівської лікарні, куди забрали знайду. І спершу міліціонерів, а потім оперуповноваженому (тому самому, що приїжджав до неї) райвідділу держбезпеки. Її допитували ретельно, ставили несподівані провокаційні запитання, але медсестра Любов Лук'янченко вперто стояла на своєму й жодного разу не обмовилася. Усе так і було. Почула плач, вийшла і побачила дитину»* [19, с. 296]. У селі партизанів любили, тому ніхто зайвого не сказав.

Андрія Віталія знайшла в лікарні. Віталія буде за ним доглядати. Вона дуже переживала за нього, бо подзвонила колишньому чоловікові, щоб той допоміг у пошуках. Світлана, дочка Андрія, думала, що Віталія ховає від неї Андрія, проте це було неправдою. Дівчина сказала, що чоловік не зустрів їх у Борисполі. Тимчасом Олеся шукає Ярослава. Він її знаходить і домовляються про зустріч. Ярослав подзвонив Лільці, а та дала їй номер.

Даза удочерила Віталію Середу. Це була дочка Матвія Білітюка, про якого дізнається тільки на старості. Жінка пішла в дитячий будинок провідати дівчинку. Вона

хотіла її забрати, але повинна отримати довідку про те, що вона не може мати дітей. У цьому їй допоміг головний лікар. Даза забрала дівчинку. Коли помер Сталін стала шукати батьків. Однак вони померли: батька розстріляли 1939, а матері не стало в таборі. Вона про це дізналася від колишнього друга її батька. Він міг допомогти, якщо вона повернулася б до свого справжнього імені і прізвище. Уже в незалежній Україні Даза дізналася, що донос на її батька написав Олександр Терентьєв, друг батька. Він хотів отримати його посаду.

Даза повертається в село, де колись працювала. Вона хоче знайти хоч когось, щоб дізнатися про рідних Віталії. З батьком доньки не зустрілася, але дізналася: *«Виявилось, що Матвій Білітюк живе не у Львові, а у львівських Карпатах, в далекому гірському селі. Його друг у львівському повстанському братстві розповів Дазі, що Матвій, коли звільнився з норильського табору і не отримав дозволу оселитися на рідній Волині, поїхав на Донбас»* [19, с. 320]. Даза сказала Віталії, що хотіла зустрітися з батьком, проте не вийшло. Він сам до неї приїде і все розповість.

Віталія знайшла сина Андрія. Вони помирилися і почали пити. Віталія переживала за чоловіка, бо той не міг ходити. Вона не хотіла, щоб він щось зробив із собою. З дочкою Андрій більше після виписки не бачився. Коли батько і син почали пити, то Віталія їх сварила. Вона відвадила їх від пияцтва. Обоє стали працювати. Жінка зрозуміла, що і Юрій, син Андрія, у неї закохався. Щастя тривало недовго, бо зрозуміла, що вона скоро помре. Приїхала в Київ, щоб попрощатися з містом, а Олеся це зрозуміла. Віталія зустрілася із Зіною, яка була прикута до ліжка. Едик давно помер. Зіна важко пережила його втрату. Вона натякнула, що з ним у неї було більше, ніж братські стосунки. Зіна не переносила жінок біля Едика, тому і вбила його коханку. Виглядало так, що їй і тепер боляче на Віталію дивитися. Олеся щаслива, бо її батько допоміг влаштувати Ярослава на роботу. Він казав, що за 5-7 років хлопець зможе отримати високу посаду. Весілля все відкладалося, бо Ярослав хотів заробити на обручку з камінцями. Це була брехня. Дазі він не подобався, проте Олеся не розуміла чому. Одного разу дівчина зустрілася з колишньою керівницею Ярослава. Вона розповіла, що спала з ним, бо чоловік гарно залицявся, незважаючи на те, що їй було 46 і була заміжною. Ярослав її використав (брав участь у махінаціях з нею і підставив), отримав посаду, що мала керівниця. Цю ж схему чоловік прокручує вже з іншою. Олеся зрозуміла, як Ярослав отримав високу посаду всього за 5,5 місяців. Дівчина кинула його. Він просив вибачення, однак Олеся була непохитною. Дівчина була вагітна дівчинкою. Вона щаслива, що матиме дитину. Даза живе заради внучки. Віталія померла, не зустрівшись

із батьком. Даза, Олеся і Матвій (батько Віталії) зустрілися. Чоловік пояснив, чому так пізно з'явився. Життя в нього було важке, однак була жінка, з якою був до останнього. Даза й Олеся запросили Матвія до себе, де він *«завмер, бо уgliedів на столі портрет Віталії – «Портрет з ромашками». Натужний напіввидих, напівзойк вирвався з його грудей: – Маринка!»* [19, с. 363].

Характеристика героїв.

Головні герої.

Даздраперма Снігурець – головна героїня роману «Країна гіркої ніжності». Вона народилася в сім'ї чиновника Романа та Маргарити Снігурців. Батько спочатку був директором цукрового заводу в Ізюмі, а потім: *«його перевели до Харкова, він став начальником управління всієї солодкої промисловості (так називала Даза). А потім разом з усім наркоматом, усім урядом переїхали до нової столиці – Києва, де тато отримав нове підвищення й нову посаду — заступника наркома харчової промисловості»* [19, с. 70]. Мама була домогосподаркою. Дівчинка мала щасливе дитинство до того часу, поки на її батька не написали донос. Його було визнано ворогом народу. Спочатку забрали батька, а потім – матір. Даза опинилася в дитячому будинку для ворогів народу. Тільки за часів незалежності України вона дізналася, що на батька написав донос Олександр Терентьєв (його друг). Тато був розстріляний 10 травня 1939 року, а мати померла в таборі 2 лютого 1942 року через серце. Життя в дитбудинку сильно вплинуло на Дазу. Вона відмовилася від батьків, щоб підкоритися тим умовам, яких створила тодішня влада та суспільство: *«Не треба боятися. Це всього лиш різка, березова різка. Правда, вимочена в солоній воді, але мене такою теж колись вчили розуму. І вдарила ще і ще. Даза скрикувала й плакала»* [19, с. 105]. З цього стає зрозумілим, що в дитячому будинку вихователі використовували ті методи, які на них застосовувалися колись. Після всіх випробувань дівчинка змінилася. Вона стала сильнішою і все робила, як було потрібно. Поява листа від мами змінило ставлення Дазу до того, що їй казали робити. Хоча вона листа порвала перед Тебе, проте її гризло сумління. У цей момент вона перестає підкорюватися.

Почалася війна. Дитбудинок евакуювали, проте під час бомбардування багато загинули, зокрема найкраща подруга Дазу. Після поневірянь і важких часів вона опинилася на Волині із Валерією. Вони вирішили сказати, що сестри, а батьки загинули, тому пішли в іншу область. Так з'явилися Тамара та Люба Лук'янченки. Даза вивчилася на медсестру. Вона була дуже розумною і могла бути лікарем. Уже дорослою вона стала працювати медсестрою в одному селі на Волині. У лісі ховалися партизани. Дівчина мала

на них донести, але не зробила. Вона закохалася в одного з них Матвія Білітюка, хоча воно було не взаємним. Він мав Маринку, яка народила йому донечку. Однак чоловіка схопили, а жінка померла в будинку під час бою. Під уламками Даза знайшла дівчинку, яку згодом удочерила. У дитячому будинку її назвали Віталія Середа. Вона виховувала її.

Даза як мама була дуже доброю, хоча ставила рамки для дочки. Віталія була розумною дівчинкою. Даза завжди знала, що краще для донечки. Це дратувало Віталію підлітком, тому вона зв'язала з кримінальним авторитетом Едиком. Варто зауважити, що жінки виховувалися у різні часи, тому ставлення і бачення всього в них були неоднаковими. Стосунки з дочкою зіпсувалися у той момент, коли Віталія стає працювати у в'язниці. Після цього вони не підтримували зв'язок. Даза завжди знала, що було з нею. Проте жодна з них не робила перший крок на примирення. Це показує впертість двох жінок. Стосунки потеплішали, коли Віталія захворіла на рак. Даза повинна стати опікуном для внучки Олесі, яка є підлітком. Вона боїться, що не справиться зі своїми обов'язками, як колись із дочкою.

Випробування Даза проходить достойно, хоча не без перешкод. Внучка її полюбила. Після смерті Віталії, Даза жила лише заради Олесі. Найкращою рисою жінки було те, що вона бачила людей наскрізь: їй не подобався Едик, Тимур Косик (перший чоловік Віталії), Ярослав Олесі. Все, що Даза казала про чоловіків, справдилися, бо вони зробили лише боляче.

Віталія Снігурець – дочка Даздраперми, яку удочерила. Її біологічними батьками були Матвій Білітюк та Марина. Віталія нічого не знала про удочеріння. Її мама загинула, а батько був у таборах через свою партизанську діяльність. Даза полюбила дівчинку, яку відправили у дитбудинок, тому їздила туди і хотіла удочерити: *«Вона боялася, що Віточку – таку гарненьку й розумаху, як її назвала вихователька, вже хтось удочерив. Явилася в будинок дитини з подарунками – іграшками, цукерками, навіть маленьким платтячком. Віта Середа, на щастя, була на місці. Даза цього разу взяла її на руки, пригорнула до себе. Тернулася щокою. Дівчинка засміялася – тихенько, а потім дзвінко»* [19, С. 305-306].

Віталія росла. Підлітком вона закохалася в Едика. Він був гангстером. Дівчинка була підлітком. Вона розповідала все своїй матері. У них не було таємниць одне від одного. Даза багато не розповідала про себе. Віталія розуміла, що у неї незвичайна мати: *«мама Даза мала, як для медсестри, потужний інтелект, гарні смаки – і до літератури, і до музики, і до живопису. Стати чимось більшим, скажімо лікарем (а для цього треба*

було закінчити медінститут), завадила наявність доньки. Її, Віти» [19, с. 20], бо Даза відмовилася від багатьох речей заради неї.

Таємниця, яку берегла підліток, була тягарем для неї. З одного боку вона сама хотіла розповісти, але не наважувалася, а з іншого, бажала, щоб мати сама здогадалася. Віталія не була схожа на Дазу. Вона багато вчилася, бо хотіла більшого. Згодом дівчина все кидає заради Едика. Мати каже, що неправильно робить. Однак Віталія вперта та йде наперекір.

З цього стає зрозумілим, що дівчина кохає Едика сліпо. Вона не бачить реальності. Оскільки дівчина начитана, то думає, що може виправити його, як буває у творах. Вона кидає навчання в інституті, потім йде медучилище, щоб вивчитися на медсестру. Її метою була робота у в'язниці. Віталія хоче бути ближчою до Едика. У цьому рішенні можна побачити, як жінка вже психологічно залежить від чоловіка-зека. Едик зробив все можливе, щоб закохати ще підлітком у себе дівчинку, яка в тому віці емоційно не була стабільною. Ця залежність сильно вплинула на майбутнє Віталії. Вона робила кілька разів аборт. Перший раз наказав зробити Едик, а про другий вже не казала йому. Коли вийшов із в'язниці, то чоловік до Віталії не повернувся.

Жінка думала, що знайшла щастя із Тимуром Косиком. Вийшла за нього заміж. Дазі він не сподобався, бо бачила в його очах щось погане. Згодом Тимур почав її жорстоко бити. Коли дізналася, що вагітна, то чоловік знову приревнував до Едика. Вона зробила аборт. Після цього Віталія вже більше не могла мати дітей. З часом вона дуже хотіла мати донечку. Потім вона удочерила Олесю, яка була небажаною для молодих батьків, бо були не готовими до батьківства. Віталія дуже любила дочку. Вона вся віддалася її вихованню. У старшому віці Віталія захворіла на рак. Вона мала четверту стадію. У цей момент з'являється Андрій Лісовець, вчитель історії. Він зробив її щасливою. Пухлина зменшилася, а потім зникла. Вона його кохала, але вже подорослому. Наприкінці твору Віталія все-таки помирає. Найщасливішим періодом її життя був той, коли вона, Даза, Олеся жили в мирі і злагоді. Вони проводила час разом. Віталія ні про що не шкодувала.

Олеся Костик – дочка Віталії. Вона удочерила її. Молоді батьки не були готовими до дитини. Олеся росла в гармонії. Завжди їх було двох: мама і вона. Коли в житті з'явилася Даза, то її світ рухнув: *«вона звикла до свого життя, до свого світу, де бабусі не існувало, де мама була сиротою, а тато загинув на афганській війні, коли донька була зовсім-зовсім маленькою. Такою була їхня доля. Їхня з мамою. А тут раптом виявилось, що життя й доля були несправжні. Добра, лагідна мама, котра вчила, як*

жити, як бути чесною у ставленні до себе, до інших, до життя в цілому, раптом виявилася брехухою» [19, С. 29-30]. Вона була ображена на всіх. Вони брехали їй. Олеся не могла розрізнити правду від брехні. Старші думали, що так краще для неї. Поки мама лікувалася, то Даза була з нею. З часом вони зуміли знайти спільну мову, але для цього був потрібний час. Коли Віталія одужала за допомогою Андрія, то Олеся вирішила переїхати до бабусі в Київ. З одного боку, дівчина була рада за мамине щастя, а з іншого – вона ревнувала і хотіла бути поруч Дазі, яка вже була старенькою. Це було доросле рішення.

У Києві Олеся знайомиться з Лількою. Вона стає її найкращою подругою, підтримкою. Олеся була дуже розумною та ерудованою. Вона спочатку вивчилася на секретаря-референта, а потім – на філолога, працюючи в державній установі. Олеся стає учасницею Помаранчевої революції. На Майдані знайомиться з Ярославом. Він стає її коханням. Вона свариться і б'ється з подругою Лількою через нього, однак чоловік повертається на Волинь. Олеся добивається його. Автор показує характер дівчини, яка отримує те, що хоче. Вона засліплена коханням. У цей час Олеся дізнається, що Ігор Леонідович, керівник, на якого працювала, є її біологічним батьком. Він розуміє почуття дочки і просить вибачення, однак справжня мама – ні. Олесі не потрібні гроші, квартира, що пропонує Ігор Леонідович. Таким чином, ми розуміємо, що вона не є корисливою. Дівчина один раз попросила про допомогу: влаштувати Ярослава на якусь маленьку посаду у фірмі. Чоловік зумів скористатися нагодою. Він обманув Олесю і зрадив її. Вона не пробачила його. З цього стає зрозумілим, що дівчина сильна духом: *«На якусь мить, лише мить, Ярослав зник, то не було затемнення, короткочасна втрата свідомості, бо все інше в кімнаті Олеся добре бачила, а його – ні. Він зник і так само раптово з'явився. Олеся побачила його і здивувалася: перед нею стояв зовсім інший чоловік. Начеб незнайомий. Ні, знайомий, але чужий. Геть сторонній»* [19, с. 355]. Олеся змінилася і стала зовсім іншою. Вона буде жити заради донечки, яку вже 4 місяці носить під серцем.

Другорядні герої.

ТеБе – вихователька в дитбудинку для ворогів народу. ТеБе – це прізвисько Тетяни Борисівни. Вона *«була головною мишею – сірою, зубатою, з гострим нюхом, швидкою ходою, гучним голосом, що міг перерости в шипіння, якого її підопічні боялися ще більше, ніж крику»* [19, с. 95]. Жінка була дуже жорстокою. Вона дозволяла знущатися над тими, хто не підкорювався. Якщо могла вплинути на когось і дитина відмовлялася від батьків, то в неї покращувалися оцінки. Все це вплив тоталітарної системи і відношення влади до ворогів народу: *«Тетяна Борисівна – радянська*

вихователька. Як же це? Це і є маленьке незвичне випробування? Ой-ой-ой... Коли відшмагана і відв'язана Даза сповзла на долівку, тіло її пекло, а сама геть зарюмсана, вона дрижала. Нагадати про права радянської людини? – Ну от і все, – сказала Тетяна Борисівна. – Ти майже пройшла випробування» [19, с. 126]. Жінка приводила до себе додому дітей, яких вважала, що зламала, які мали пройти випробування. Очевидно, що над нею так само колись вчиняли.

Матвій Білітюк – повстанець та біологічний батько Віталії, з якою так і не зустрівся. У нього була закохана Даза. Чоловік відбував покарання в таборах. Коли була амністія, то його відпустили. Спочатку поїхав на Донбас, там він зійшовся із зечкою Стефанією, з якою пізніше переїхав у Карпати, де прожили все життя. Він завжди сподівався, що його дочка і Маринка живі.

Едик-Емір – це бандит, який часто сидів у в'язниці. Він мав сестру Зінаїду. Згодом дізнаємося, що вони зведені брат та сестра, а чоловік її почуття використовував. Едик був першим коханням Віталії. Він закохав у себе дівчину-підлітка, у якої був нестабільний емоційний стан. Едик змушував робити такі речі, які не подобалися Віталії, зокрема приїхати до нього у в'язницю, зняти трусики тощо. Дівчина робила все для нього. Однією з його рис характеру було те, що він умів використовувати людей: *«Коліван наближає своє лице до Вітиного. – Моя ти тепер. Чуєш – моя! Емір тебе по естафеті мені передав. По нормальній зеківській естафеті, – вже спокійно сказав Борчук. – Будеш тепер мене обслуговувати. Як Еміра»* [19, с. 160]. Життя Едика не склалося. Він мав жінку, яку покохав, а Зінаїда вбила її через ревності. Чоловік взяв всю вину на себе і відсидів 15 років. Потім знову потрапив до в'язниці, але помер самотнім на волі.

Зінаїда – зведена сестра Едика-Еміра. Вона до всіх жінок брата ревнувала. Дівчина слухняно все виконувала, що їй казали робити. Вона завжди його чекала. Через нього Зіна стала вбивцею. Будучи прикованою до ліжка, вона ні про що не жаліла: *«Ноги б мені свої позичила, – хрипіла сестра Едуарда. – Може б, тоді хоч могилку його пошукала... Ех, суче падло на два кілки упadlo... Нічо, скоро, видать, тоже за мною підеш...»* [19, с. 355]. З цього фрагменту стає зрозумілим, що багато злості й обіди має на всіх.

Тимур Косик – законний чоловік Віталії. Він *«прапорщик з їхньої колонії, молоденький, соромливо сяючий, з усмішкою, що сама просилася на тонкі, ще майже хлоп'ячі губи»* [19, с. 164]. Він дуже любив Віталію, але був ревним. Спочатку чоловік задарював молоду жінку подарунками, а згодом ревності взяли верх над ним. Він сильно

бив дружину. Коли Віталія завагітніла, то не радувався, а ревнував. Згодом дружина зробила аборт. Чоловік часто просив прощення. Після аборта прожили ще рік з хвостиком. Тимур не давав спочатку розводу, але це не допомогло. Через свою злість він почав робити капості колишній. Віталія викреслила його із життя. Тимур завжди кохав Віталію. Це стає зрозумілим, коли колишня попросила допомогу в пошуках Андрія, а той погодився зробити все можливе.

Андрій Лісовець – останнє кохання Віталії. Завдяки йому вона одужала від раку. Чоловік вмів гарно залицятися: *«Їй подобалося, що цей чоловік не вдавав із себе ліпшого, ніж він є, розповідав про себе – вона це відчувала – щиро, з легким гумором, трохи кепкуючи над своєю «затятою гуманітарністю».* Вони говорили про життя, поезію, яку обоє справді любили, про багато що і що завгодно» [19, с. 186]. Він був одруженим, хоча давно не жив із дружиною. Вона емігрувала, бо поїхала на заробітки. Там знайшла чоловіка-грека, з яким жила, а в Україну не поверталася і папери про розлучення не надсилала. Він мав сина Юрія, з яким не підтримував зв'язок, а також донечку Світлану, яка переїхала до матері. Андрій та Віталія стали жити разом. Все було добре, до моменту його зникнення. З ним трапився нещасний випадок. Чоловік залишився паралізованим. Він зміг помиритися із сином завдяки Віталії. Андрій та Юрій були біля жінки до останнього.

Ярослав – кохання Олесі: *«Ярослав постав перед ними таким, як і описувала Ліля: високим (правда, до кличківських стандартів не дотягнув), з виразним худорлявим обличчям, ледь загостреним носом, жвавий і в той же час немовби од чогось засоромлений»* [19, с. 201]. Дівчина закохалася в нього сильно. Даза бачила в ньому щось погане, але Олеся була засліплена ним. Він потрапив до Києва на роботу за допомогою дівчини. Однак він лише використовував людей, щоб збагатитися. Він замилював очі Олесі. Все закінчилося погано для нього, бо дівчина залишила його.

Лілька – подруга Олесі в Києві. Вона любила хвалитися своїми походеньками і розповідати дівчині, яка вона доросла. Дівчата побилися через Ярослава. Лілька збиралася виходити заміж за Костика, друга Олесі по двору.

Роман «Країна гіркої ніжності» Володимира Лиса, наповнена безліччю проблематик. Більшість з цих проблематик, як і в попередніх творах, пов'язані з історичними подіями. В романі описуються три епохи, три важливі історичні події кожна з яких прив'язана до життя та розвитку певної героїні. Але варто виокремити теми пошуку себе та свого місця, розставлення пріоритетів в житті. Вплив суспільства на

рішення також одна з важливих тем яку автор підіймає в романі. Аналізуючи твір, можна виділити наступні антропологічні теми:

1. Цінності Даздраперми, Віталії та Олесі в житті.
2. Розвиток головних героїнь як жінок.
3. Тема кохання та зради.
4. Роль історичних подій в житті героїв роману.
5. Важливість впливу суспільства на рішення героїв твору.
6. Питання сирітства та удочеріння, а також труднощі, пов'язані з цим.

Висновок до розділу 2.

Романи «Століття Якова», «Соло для Соломії», «Країна гіркої ніжності» пов'язані із Другою світовою війною. Вона виступає тлом для розгортання подій. Кожен роман є унікальним. Герої розповідають свої історії. Варто зауважити, що персонажі часто діють під впливом суспільства та історичних реалій. Наприкінці кожного твору головні герої переосмислюють своє життя. Вони намагаються виправити помилки, а також попередити наступне покоління, щоб їх не повторювали. Немало важливо зазначити, що у всіх трьох творах підіймається тема пошуку себе, свого місця в житті, цінностей, та подоланий шлях до становлення героїв тими кими вони є, труднощі на цьому шляху, та робота над помилками. Цим, автор підіймає важливу тему людини як такої, вплив різних факторів на буття людини.

ВИСНОВКИ

В. Лис є надзвичайно талановитим письменником. Його життя безпосередньо вплинуло на твори митця, оскільки в багатьох інтерв'ю він казав, що у творчості можна знайти елементи автобіографізму. Це пов'язано із Другою світовою війною, яка вплинула на його сім'ю, частина якої була репресована. Бабуся часто розповідала про традиції та звичаї, які були в поліщуків. Вони відображені у творах «Століття Якова» та «Соло для Соломії». Його твори є популярними серед читачів та актуальними в наш час. Творчість письменника відзначена багатьма преміями. Творчість В. Лиса різножанрова, зокрема можна виокремити:

1. Демонологічний роман – «Романа».
2. Історичний роман-сага – «Століття Якова».
3. Родинна сага: «Соло для Соломії», «Країна гіркої ніжності».
4. Психологічний детектив: «Камінь посеред саду», «І прибуде суддя» «Жінка для стіни».
5. Мелодраматичний роман – «Острів Сильвестра».
6. Авантюрний історичний роман – «Маска».
7. Новели – «Місяць, облитий дощем». Це збірка, яка складається з 4 великих розділів: «Шлях равлика», «Колюче терня», «Нобелівка і яблука», «Нява й Інтеграл». У кожному з них розкриваються різні теми та проблеми.

Творчість В. Лиса тематично розкриває родинні стосунки, події Другої світової війни, автобіографічні події, природа творчості, почуття людей (кохання, зрада, ненависть тощо), пошук свого «я», виклик собі, кримінальний світ та ін.

Нами було проаналізовано романи «Століття Якова», «Соло для Соломії», «Країна гіркої ніжності». Було виділені наступні теми та ідеї:

- 1) «Століття Якова»: Тема: зображення життя Якова Меха та його родини протягом століття. Ідея: розкриття буття «маленької» людини Якова Меха та його родини на тлі історичних подій кінця XIX - XX ст.
- 2) «Соло для Соломії»: Тема: зображення життя Соломії та її родини протягом тривалого часу. Ідея: розкриття ідентичності Соломії від дитинства до старості в історичному та соціокультурному контекстах.
- 3) «Країна гіркої ніжності»:

Тема: зображення життя трьох поколінь жінок Даздраперми – Віталії – Олесі.

Ідея: розкриття становлення Даздраперми – Віталії – Олесі як жінок на тлі історичних подій в Україні та Польщі в ХХ та ХХІ століттях.

Проблематика усіх романів є надзвичайно широкою, адже твори охоплюють довгий період і мають багатьох героїв. У романі «Століття Якова» підняті такі проблеми: становлення Якова Меха як людини; життєвий вибір героїв; самотність як наслідок прожитого (Яків Мех), традиції та звичаї поліщуків тощо. У творі «Соло для Соломії» автор розкриває наступні проблеми: становлення Соломії як молодої жінки, як матері; кохання та зрада (самої Соломії, а згодом її чоловіків); стосунки невістки та свекрухи; соціальна нерівність. У романі «Країна гіркої ніжності» підняті такі проблеми: становлення Даздраперми – Віталії – Олесі як жінок; стосунки бабусі – дочки – онучки; сирітство (звичайні дитбудинки та дитбудинки для ворогів народу); удочеріння (Даздраперма і Віталія, Віталія і Олеся) тощо.

Композиційно твори діляться на частини:

- 1) «Століття Якова» на «Приблуда. Весілля», «Червоний кінь», «Мир і війна», «Дожити до ста».
- 2) «Соло для Соломії» на «Заспів», «Приспів», «Finale».
- 3) «Країна гіркої ніжності» на «Біда і радість» та «Серце сьомого року».

У кожному з романів було виділено експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка, епілог. У фабулі розкрито основні події із життя головних та другорядних героїв. Показано дії та їх наслідки у житті персонажів. Розкрито родинні зв'язки між героями та їх стосунки, які змінювалися протягом усього твору. Варто зауважити, що у всіх досліджуваних романах є епілог, з якого ми дізнаємося про долі персонажів, однак у романі «Соло для Соломії» автор чітко виокремив його.

Нами було охарактеризовані головні та другорядні герої як за зовнішністю, так і за їх характером та вчинками.

Історичною основою усіх творів є Друга світова війна. Варто зауважити, що у всіх творах розкрито епоху до війни, а також після неї, зокрема 90-ті роки ХХ ст. та Помаранчева революція у Києві. Автор охарактеризував різні періоди історії через своїх героїв, показуючи їхні дії та розкриваючи причину та наслідки для них самих.

Нами виділено основні відмінності у романах:

- 1) У заголовках двох романів є імена головних героїв «Століття Якова», «Соло для Соломії».

2) Композиційно твори поділяються на частини: «Століття Якова» – 4, «Соло для Соломії» – 3, «Країна гіркої ніжності» – 2. Однак у романі «Соло для Соломії» є розділи, що мають свої назви.

3) Чітко виокремлений письменником епілог у романі «Соло для Соломії».

4) Охоплено життя одного героя протягом ста років «Століття Якова».

5) Основну увагу приділено саме жіночим долям у творах «Соло для Соломії» та «Країна гіркої ніжності».

6) Показано історичні події незалежної України – Помаранчева революція («Країна гіркої ніжності»).

7) Традиції та звичаї поліщуків розкрито у творах «Століття Якова» та «Соло для Соломії».

8) Розкрито життя дітей ворогів народу в спеціалізованому дитячому будинку для таких осіб («Країна гіркої ніжності»).

9) Процес удочеріння в СРСР («Країна гіркої ніжності»).

10) Вбивство заради збереження життя рідної чи близької людини («Століття Якова»).

11) Публічний суд над людиною, яка не вбивала, але була небезпечною для тоталітарної системи («Століття Якова»).

12) Жіноче кохання у романах «Соло для Соломії», «Країна гіркої ніжності»; чоловіче кохання – «Століття Якова».

13) Служіння в польській та радянській армії «Століття Якова».

14) Доля репресованих чиновників «Країна гіркої ніжності».

15) Бандитизм у романах «Століття Якова» та «Країна гіркої ніжності».

Проаналізувавши три романи В. Лиса «Століття Якова», «Соло для Соломії» та «Країна гіркої ніжності» можна зробити висновки, що вони є несхожими одне на одного. У творах описуються подібні проблеми, але розкриваються по-різному. Автор зумів показати всіх своїх героїв так, що протягом усього тексту читач переживає за їх долі. Незважаючи на те, що основну увагу приділено саме головним персонажам, проте їх не можна зрозуміти без другорядних. Письменник майстерно змалював історичні епохи, звичаї та традиції, а також мову, яка є своєрідною родзинкою творів В. Лиса. З цього стає зрозумілим, що йому було важливо зберегти говір людей Західної України, показуючи її красу. У романах важливим для В. Лиса є всі аспекти від задуму твору до її завершення.

На основі попереднього аналізу можемо зробити такі висновки щодо антропологічної сутності творчості В. Лиса:

1. В усіх романах центром зображення є доля простої людини (Якова Меха, Соломії, Дази), яка незважаючи на важкі політичні умови (війни, репресії, революції), залишається чесною, доброю, люблячою, справедливою.
2. Питання пошуку сенсу життя розкрито у всіх трьох творах, герої постійно живуть з думками про світ, та яку саме роль вони відіграють у ньому. Окрім цього, добре показано, як герої з часом розвиваються, намагаються вчитись зі своїх минулих помилок, та пристосовуються до всього того нового, що змінюється у світі.
3. Доля жінки у кожному з проаналізованих творів є нелегкою, проте всі ці жінки (Соломія, Віталія, Олеся) є сильними й щирими, здатними на самопожертву заради коханих і дітей.
4. Узагальнюючи, маємо підстави виокремити основну проблематику проаналізованих творів:
 - вплив політики, війни на людську долю (що негативно впливало на долі, зокрема, головних героїв);
 - розвінчання міфів про СРСР та партійну ідеологію (доля Драздаперми);
 - взаємини дітей і батьків (насамперед у романі «Країна гіркої ніжності»);
 - роль любові в житті героїв, та гіркість зради (доля Соломії), постійний пошук жіночого щастя;
 - важливість участі родини в саморозвитку кожного її члена, підтримка з її боку на шляху становлення особистості;
 - вплив суспільства на життєві рішення героїв (ТеБе).

Накінець варто зазначити, що творчість Володимира Лиса дає задуматися кожному читачеві над глибокими життєвими темами та навіть переосмислити деякі моменти із власного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авксентьєва Г. Екзистенційні сенси роману Володимира Лиса «Острів Сильвестра». *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. Сер.: Філологічні науки. 2013. Вип. 4.11. С. 6-9.
2. Біленко Т. Літературно-художня інтерпретація концепції людини й історії в романі Володимира Лиса «Століття Якова». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2018. Вип. 32(1). С. 8-11.
3. Володимир Лис : біобібліогр. покажч. / уклад.: А. Вінницька, Є. Руденко. Миколаїв. обл. універс. наук. б-ка. Миколаїв, 2023. 50 с.
4. Голота Л. Володимир Лис: «Для мене література – це насамперед порухи людської душі». *Слово Просвіти*. 2013. 31січ.-6 лют. (Ч. 5). С. 10-11. URL: <https://rozмова.wordpress.com/2013/02/27/volodymyr-lys-6/> (дата звернення: 25.10.2023).
5. Журба С. Погляд крізь час: спогади як художня форма репрезентації пам'яті в романах «Країна гіркої ніжності» Володимира Лиса й «Останні історії» Ольги Токарчук. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. 2021. Вип. 15. С. 21-36.
6. Журба С. Реінтерпретація історії у романах Володимира Лиса. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. 2020. Вип. 14. С. 37-47.
7. Забужко О. Направду добра книжка. *Лис В. Століття Якова: роман*. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2010. С. 3-5.
8. «Знімали усе терміново», – Володимир Лис про екранізацію свого роману Конкурент. URL: <https://konkurent.ua/publication/14828/zimali-use-terminovo-volodymir-lys-pro-ekranizaciyu-svogo-romanu/> (дата звернення: 25.10.2023).
9. Костецька Л. Часо-просторова організація «волинської хроніки» В. Лиса. *Волинь філологічна: текст і контекст*. 2015. Вип. 19. С. 95-102.
10. Кривопишина А. Поетика жанру сучасного історичного роману (на матеріалі романів Василя Шкляра «Чорний ворон» та Володимира Лиса «Століття Якова»). *Spheres of culture. Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies*. – Lublin : Maria Curie-Sklodowska University in Lublin Faculty of Humanities Branch of Ukrainian Studies, 2013. Vol. IV. С. 96-104.
11. Крупка Л. Особливості моделювання образу жінки ХХ ст. (за романом Володимира Лиса «Соло для Соломії»). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія*. 2021. Вип. 47(3). С. 22-25.

12. Крупка Л. Художній простір Другої світової війни у творчості Володимира Лиса. *Львівський філологічний часопис*. № 7. С. 50-55.
13. Ласкава, Ю. Психологічний детектив як особливий різновид роману: (за твором В. Лиса «І прибуде суддя»). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 30 (2). С. 269-273.
14. Левчук І. Гендерний вимір кінесици як домінанти невербальної комунікації у творчості Володимира Лиса. *Лінгвостилістичні студії*. 2020. Вип. 12. С. 97-106.
15. Лис В. Жінка для стіни: роман. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан» 2010. 184 с.
16. Лис В. І прибуде суддя: роман. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2018. – 239 с.
17. Лис В. Камінь посеред саду: роман. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2015. – 254 с.
18. Лис В. Колюче терня. *Лис В. Місяць, обмитий дошем: збірка*. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2018. С. 124-193.
19. Лис В. Країна гіркої ніжності: роман. Харків: Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2015. – 386 с.
20. Лис В. Маска: роман. Харків: Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2012. – 320 с.
21. Лис В. Нобелівка і яблука. *Лис В. Місяць, обмитий дошем: збірка*. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2018. С. 193-316.
22. Лис В. Нява й Інтеграл. *Лис В. Місяць, обмитий дошем: збірка*. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2018. С. 316-352.
23. Лис В. Острів Сильвестра: роман. Харків: Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2020. 219 с.
24. Лис В. Романа: роман. Львів: Кальварія, 2003. 168 с.
25. Лис В. Соло для Соломії: роман. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2015. 366 с.
26. Лис В. Століття Якова: роман. Харків.: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2010. 240 с.
27. Лис В. Шлях равлика. *Лис В. Місяць, обмитий дошем: збірка*. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2018. С. 6-124.

28. Лис В. Я мусив про це написати. Лис В. Місяць, обмитий дошем: збірка Володимир Лис. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2018. – С.2-6.
29. Літературні вітражі Володимира Лиса: інтелект-реліз / авт. укладач М. Г. Максименко. Полтава, 2014. 16 с.
30. Масло О. Вербалізація концепту «час» у романі Володимира Лиса «Століття Якова». *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Т. 30(69). № 2(1). С. 15-20.
31. Пухонська О. Травматичний досвід війни у романах «Соло для Соломії» Володимира Лиса та «Сонька» Ігнація Карповича. *Літературознавчі обрії. Праці молодих учених*. 2017. Вип. 24. С. 124-128.
32. Соколова А. Етноментальні константи портрета поліщука в художньому просторі роману Володимира Лиса «Століття Якова». *Слово і час*. 2017. № 12. С. 28-33.
33. У Луцьку показали «Століття Якова» – велику прем'єру про вічне кохання. *Волинські новини*. URL: <https://www.volynnews.com/news/culture/u-lutsku-pokazaly-stolitia-yakova-velyku-premyeru-pro-vichne-kokhannia/> (дата звернення: 31.10.2023).
34. Ушневич С. Дискурс тілесності у зображенні образу української жінки : (на матеріалі роману В. Лиса «Соло для Соломії»). *Прикарпатський вісник НТШ. [Серія]: Слово*. 2017. № 3 (39). С. 221-227.
35. Художній світ Володимира Лиса. URL: <https://clsksua.medium.com/художній-світ-прози-володимира-лиса-88e7738d4664> (дата звернення: 03.11.2023).
36. Шинкаренко О. Володимир Лис: Треба визначитися, якої України ми хочемо. *Українська правда*. 16 вересня 2010. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2010/09/16/60143/> (дата звернення: 25.10.2023).
37. Янченко К. Володимир Лис: «Українською мовою, холера, можна творити класну літературу! *Високий замок*. 8 січня 2014. URL: <https://wz.lviv.ua/interview/125261-volodymyr-lys-ukrainskoiu-movoiu-kholiera-mozhna-tvoryty-klasnu-literaturu> (дата звернення: 25.10.2023).

Звіт про перевірку схожості тексту Oxsico

Назва документа:

Магістерська робота_Гал Марк.docx

Ким подано:

Наталка Лібак

Дата перевірки:

2024-05-22 18:10:36

Дата звіту:

2024-05-22 18:24:54

Ким перевірено:

I + U + DB + P + DOI

Кількість сторінок:

69

Кількість слів:

24677

Схожість 9%	Збіг: 24 джерела	Вилучено: 0 джерела
Інтернет: 23 джерела	DOI: 0 джерела	База даних: 0 джерела
Перефразовування 1%	Кількість: 20 джерела	Перефразовано: 303 слова
Цитування 11%	Цитування: 85	Всього використано слів:
Включення 0%	Кількість: 2 включення	3020 Всього використано слів: 78
Питання 0%	Замінені символи: 0	Інший сценарій: 17 слова